

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра романської і новогрецької філології та перекладу

Дипломна робота
на тему:

**«СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ІСПАНСЬКИХ СЛІВ-РЕАЛІЙ З
УСТАНОВКОЮ НА НОВОГО АДРЕСАТА»**

Студентки групи МПі 01-19
факультету романської філології і перекладу
денна форма навчання
спеціальність **035 Філологія.**
спеціалізація **035.05 Романські мови і літератури**
(переклад включно), перша – іспанська
Залеської Вікторії Олегівни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент Залєснова О. В.

Допущено до захисту

«___» _____ року

Завідувач кафедри

_____ *Філоненко Н. Г.*

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ– 2020

MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA DE UCRANIA
UNIVERSIDAD NACIONAL LINGÜÍSTICA DE KIEV
Departamento de Filología Románica, Neogriega y Traducción

TRABAJO FINAL DE MÁSTER

sobre el tema:

**"LOS PROCEDIMIENTOS DE TRADUCCIÓN DE LAS CATEGORÍAS
CULTURALES ORIENTADOS AL NUEVO RECEPTOR"**

Viktoriia Zaleska

Estudiante del grupo MPi 01-19

Facultad de Filología Románica y Traducción

Educación presencial

Especialidad **035. Filología**

Lenguas y literaturas románicas

(traducción inclusive), primera lengua – española

Tutora académica:

Ph.D en Filología,

Profesora Titular O. Zaliesnova

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 Теоретичні засади дослідження реалій.....	5
1.1. Тракткування поняття «реалія» у лінгвістиці.....	5
1.2. Класифікація реалій.....	11
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2 Способи відтворення реалій при перекладі.....	22
2.1. Загальні принципи перекладу реалій.....	22
2.2. Трансляційне перейменування реалій (за Р. П. Зорівчак).....	29
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3 Функціонування іспанських слів-реалій в різних типах дискурсу та особливості їхнього відтворення засобами української мови.....	39
3.1. Художній дискурс.....	39
3.2. Медійний дискурс.....	58
Висновки до розділу 3.....	75
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	84
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	84
РЕЗЮМЕ.....	87
ДОДАТОК.....	88

ВСТУП

Мова є частиною національної самобутності нації та нематеріальної культурної спадщини. Найбільш культурно забарвленими мовними засобами є реалії. Слова-реалії – це своєрідний мікросвіт, компонент етнокультурного контексту в якому відображено значну частину життя певного етносу. З огляду на поширення перекладів українською мовою, необхідність якомога точнішого і водночас художньо-переконливого відтворення реалій на іншомовному ґрунті набуває особливого значення.

Актуальність даного дослідження обумовлена сучасними вимогами до якісного відтворення при перекладі всіх стилістичних компонентів. Реалії є невід’ємною частиною лексичного складу мови та вимагають більш детального розгляду при процесі перекладу, оскільки виходять за межі загальних норм відтворення одиниць однієї мови засобами іншої мови.

Метою роботи є аналіз функціонування іспанських слів-реалій в різних типах дискурсу та особливостей їхнього відтворення українською мовою.

Досягнення мети роботи передбачає виконання наступних взаємопов’язаних *завдань*:

- визначити чітку дефініцію поняття «реалія»;
- розглянути існуючі класифікації реалій;
- охарактеризувати наявні в лінгвістиці підходи до проблеми відтворення реалій засобами цільової мови;
- проаналізувати функціонування реалій в текстах різних жанрів;
- шляхом аналізу оригіналів іспанською мовою та перекладів українською мовою виявити особливості відтворення реалій в текстах різних типів дискурсу.

Об’єктом дослідження є слова-реалії іспанської мови.

Предмет дослідження – особливості перекладу іспанських слів-реалій українською мовою.

Для досягнення мети і реалізації поставлених у роботі завдань використано такі *методи дослідження*:

- аналітичний метод (аналіз наукової-методичної літератури та наукових концепцій);
- описовий метод (для опису поняття «реалій» та їх характерних рис);
- метод порівняльно-перекладознавчого аналізу текстів оригіналів та їх перекладу;
- прагматичний аналіз з метою визначення функціонування реалій в різних типах дискурсу;
- добір ілюстративного матеріалу здійснено метод суцільної вибірки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі здійснено ґрунтовний перекладознавчий аналіз іспанських слів-реалій в різних типах дискурсу.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони є внеском у вивчення лексикології іспанської мови, а також загальної теорії перекладу. Практична значущість роботи також полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані при викладанні практичного курсу перекладу, вивченні аспектного перекладу, а також на заняттях із лексикології та стилістики.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами та висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи та списку використаних джерел. До роботи додані додатки із текстовими фрагментами іспанською мовою та їх перекладом.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕАЛІЙ

1.1. Тракткування поняття «реалія» у лінгвістиці

Кожна мова містить лексику, яка відображає національну своєрідність. Найбільш культурно забарвленими засобами є реалії. Їхня семантична структура містить інформацію про культурний світогляд та специфічні особливості певного народу чи країни. У вітчизняному та зарубіжному перекладознавстві реалії становлять значну частину мовознавчих досліджень етнічної самобутності. Проте досі не укладено чітких критеріїв ідентифікації та експлікації реалій.

Лексема «реалія» походить від латинського іменника жіночого роду *res*, *rei* («річ; предмет, факт, подія»). Слово *realia* за походженням є формою множини жіночого роду пізньолатинського прикметника *realis*, що перетворився в іменник однини. Це слово набуло універсальної чинності в філологічній літературі XIX і першої половини XX ст. для позначення матеріальних предметів і характерних національних звичаїв [10, с. 46].

Термін «реалія» у перекладознавчих працях з'явився у 40-х роках. Попередником цього терміна було словосполучення «побутовий термін», що зустрічається у праці І. Кашкіна «Містер Піквік та інші» (1936), а вже у статті «Питання перекладу» він використовує термін «побутовізм» [12, с. 453].

Вперше у перекладознавчих працях термін «реалія» вживає А. Федоров у своїй праці «О художественном переводе» (1941) для позначення національно-специфічного об'єкта: «Але водночас праця перекладача – це діяльність, що вимагає певних знань, не тільки практично-мовних, а й літературознавчих і історико-лінгвістичних, не кажучи вже про необхідність широкого культурного світогляду, що дозволяє усвідомити історичні і географічні реалії» [39]. Згодом він підходить до визначення дефініції більш детально та окреслює реаліями

«словами, що позначають національно-специфічні реалії суспільного життя і матеріального побуду» [38, с. 145].

Про реалії як показник колориту елементів національної своєрідності згадує Л. М. Соболев у праці «Пособие по переводу с русского языка на французский» (1952). Він не тільки вживає термін «реалія» у його повному розумінні, але й дає досить чітку дефініцію: «терміном «реалії» позначають побутові і специфічно національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших народів» [33, с. 281]. Проте ця дефініція містить певні неточності: по-перше, мовознавець стверджує, що реалії не можуть мати еквівалентів у побуті, де їм відповідають певні співвідносні денотати. По-друге, він говорить, що реалія, як правило, не перекладна, хоча наводить досить влучні зразки відтворення семантико-стилістичних функцій реалій у перекладі. Також Л. М. Соболев включає прислів'я до категорії реалій, проте однозначно приєднувати прислів'я як цілісну одиницю, а не окремі компоненти, через узагальнено-абстрактний характер до реалій безпідставно.

Якщо розглядати українське перекладознавство, вперше термін «реалія» згадується в праці відомого перекладознавця О. Кундзіча «Перекладацька мисль і перекладацький надомисел» (1954). Він наголошує на неперекладності реалій та відносить народні пісні до реалій народу [19, с. 67]. Значний вклад у дослідження реалій в українському перекладознавстві здійснив В. В. Коптілов. Він наводить таку дефініцію реалій: «слова, що позначають предмети та явища, невідомі мові перекладу» [14, с. 40]. Наступним серед українських лінгвістів до визначення дефініції реалій звертається С. Ковганюк. У книзі «Практика перекладу» (1989) він дає таке визначення реаліям – «це назви предметів і явищ матеріальної і духовної культури певного народу, які в перекладі залишаються незмінними» [13, с. 244].

Окрему працю присвячену темі реалій «Реалии как элемент страноведения» опублікувала М. Л. Вайсбурд. Під терміном «реалія» вона розуміє «події громадського і культурного життя країни, громадські організації

та установи, звичаї та традиції, предмети вжитку, імена історичних постатей, артистів, спортсменів, вчених, письменників, явища природи» [3, с. 20].

Я. Й. Рецкер акцентує увагу на загальнонародному процесі створення реалій: «Реалії – це слова, що позначають предмети, процеси й явища, характерні для життя і побуту країни, але не відзначаються науковою точністю визначення, властивою термінам» [32, с. 33]. Досить стриману дефініцію реалій дає Л. С. Бархударов: «слова, що позначають предмети, поняття чи ситуації та не існують в практичному досвіді людей, які розмовляють іншою мовою» [2, с. 95].

Значно детальніше досліджено термін «реалія» болгарськими перекладачами та перекладознавцями С. Влаховим і С. Флоріним, авторами багатьох статей про реалії та книги «Непереводимое в переводе». У своїй першій публікації «Непереводимое в переводе» вони вжили термін «реалія» для визначення слів, які називають елементи побуту та культури, історичної епохи та соціального устрою, державного устрою та фольклору, а також специфічних особливостей певного народу, країни, чужих іншим народам та країнам [7, с. 144]. Проте в наступній частині книги вони зосередилися на передачі колориту, національного та історичного, іншомовних вкраплень, оскільки «реалії – найбільш яскраві виразники колориту» [8, с. 55]. У своїй праці вони ставлять перед собою мету – полегшити працю перекладача, запропонувати йому досить детальну систему способів відтворення засобами цільової мови «неперекладної лексики».

Більшість перекладознавців відносять до числа реалій слова та номінативні словосполучення. У свою чергу Г. Д. Томахін приєднує також скорочення (аббревіатури), оскільки вони представляють собою стягнуті в одне «слово» номінативні сполучення (укр. «ВНЗ», «РАГС»). Проте реалії відрізняються від наукових термінів, професіоналізмів, локалізмів, жаргонізмів, сленгізмів тим, що в стилістичному плані вони входять до національної мови [37, с. 65].

Інколи мовознавці ототожнюють реалії з безеквівалентною лексикою, хоча насправді семантичне значення поняття «безеквівалентна лексика» значно ширше, ніж поняття «реалія», адже до обсягу цієї лексики входять, окрім реалій, також частина прислів'їв і приказок та окремі лексеми місткого семантичного значення.

Л. К. Латишев розглядає реалії як один із підвидів безеквівалентної лексики. Він поділяє безеквівалентні слова на: реалії, тимчасово-безеквівалентні терміни, випадкові безеквіваленти і структурні екзотизми [21, с. 125]. О. Г. Петришин стверджує, що безеквівалентна лексика відображає специфіку тієї чи іншої мови, культури її носіїв, акцентує увагу на найбільш істотному та особливому в структурі мови і культури одного народу по відношенню до іншого, особливо коли мова йде про реалії [29, с. 407].

Деякі дослідники, зокрема А. Є. Супрун розглядає реалії як «екзотизми», вживаючи слово «реалія» у значенні позамовному, а для слів, що позначають реалії, використовує термін «екзотизм» [34, с. 52]. Проте це твердження викликає сумніви, оскільки екзотична лексика – «це слова й вислови, запозичені з маловідомих мов, звичайно неіндоевропейський, і вживані, щоб надати мовленню спеціального колориту» [50, с. 214].

Необхідно чітко розрізнити поняття екзотизм, етнографізм та реалія. Етнографізм, зазвичай, не належить до запозиченої лексики. М. П. Кочерган зазначає, що «цей термін вживається для позначення явищ культури, предметів побуту, традицій народу щодо тієї мови, у якій вони є первинними» [18, с. 122]. Схожі за функціями екзотизми та варваризми. «Екзотизми – це слова та вирази, які засвоєні з інших культур, тому в їхній семантиці відображено поняття «чужої етнокультури» [18, с. 122]. «Варваризми – це іншомовні слова або вирази, які повністю не засвоєні мовою, а відображають особливості семантики іншої мови» [18, с. 122]. Вони можуть зберігати на письмі чужомовну графічну передачу, а при вимові наближатися до мови першоджерела.

У деяких дослідженнях до реалій також відносять авторські словесні образи: метафори, метонімії, персоніфікації, а також об'єкти не стільки

національно-специфічні самі по собі, скільки описані національно-специфічним способом. Проте коли йдеться про метафори, метонімії та інші словесні образи, то вони, як правило, відображають не національно-специфічні, а загальні явища чи предмети, тільки зрослим на мовно-національному ґрунті способом.

Значний внесок у розробку поняття «реалія» здійснив іспаніст В. С. Виноградов, детально дослідивши лінгвістичну суть реалій у докторській дисертації «Лексичні питання перекладу художньої прози» (1975) та в однойменній книзі (1978) [5; 6]. Реалії він розглядає як частину безеквівалентної лексики та відносить до них специфічні факти історії та державного устрою національної общини, особливості її географічного середовища, характерні предмети матеріальної культури минулого та теперішнього, етнографічні та фольклорні поняття. Окрім звичайних реалій, які називають факти, явища та предмети, Виноградов виділяє асоціативні реалії, які пов'язані з різноманітними національними історико-культурними явищами, що не мають свого відображення в безеквівалентній лексиці, а матеріалізуються в компонентах значень звичайних слів [4, с. 78].

Р. П. Зорівчак на підставі дефініції В. С. Виноградова вивела власне перекладознавче визначення терміна «реалія». «Реалії – це моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача». Також вона стверджує, що це поняття – «категорія змінна, відносна, яка виступає чітко при бінарному контрактивному зіставленні конкретних мов та культур, і обсяг реалій мови-джерела постійно змінюється залежно від словникового складу цільової мови, особливостей матеріальної і духовної культури-сприймача, від інтенсивності культурних і етнічних контактів відповідних мовних колективів» [10, с. 58].

Згідно з концепцією реалії Р. П. Зорівчак, цим перекладознавчим терміном слід позначати не лише слова й словосполучення на рівні мовлення, а й фразеологізми, що за семантикою є історичні, побутові чи етнографічні

реалії. Наприклад, автоматизовані звороти: *дбати про скриню, подати рушники, на паницину ходити, піднести гарбуза* та ін., оскільки такі реалії щільно пов'язані з національно-культурною специфікою мови [10, с. 60].

Також Р. П. Зорівчак розглядає діалектичний взаємозв'язок між реаліями та інтернаціоналізмами, який особливо важливо враховувати при перекладі. Оскільки інтернаціоналізми внаслідок міжнародного спілкування і завдяки засобам масової інформації стали поняттєво-еквівалентними реаліям, хоча й не мають безпосередніх відповідників у багатьох культурах. Деякі слова проходять такий шлях: реалія – інтернаціоналізм – архаїзм [10, с. 62].

Сучасні англійські перекладознавці найчастіше цитують дефініцію реалій, випрацьовану С. Влаховим і С. Флоріним, або вживають термін «*cultural words*», що є більш доречним у лінгвокраїнознавстві ніж перекладознавстві, адже він не відображає чинника дво- чи багатомовності [10, с. 57].

Відомий український перекладознавець І. Корунець у підручнику «Теорія і практика перекладу» взагалі уникає терміна «*realia*», натомість вживаючи дескриптивну полісемантичну фразу «*the unit of specific national lexicon*» [15, с. 155].

Американський лінгвіст кубинського походження Фернандо Антоніо Руано Фахас розглядає дане питання ширше, використовуючи такі поняття, як «екзотизм», «культурема» і «*rich point*» (*punto rico*). При цьому реаліями він називає особливі одиниці, знаки, символи, які позначають феномени, унікальні процеси або явища реальності, характерні тільки для певного регіону чи відсутні у «реальності» іншого регіону, іншої мови або ж представлені в них, але які трактують по-іншому. «Культурема» і «*rich point*» він вважає синонімами терміна «реалія», називаючи їх головними виявами культури при міжнаціональному спілкуванні [49].

З граматичної точки зору реалія цікава тим, що може набувати іменникової, прикметникової, дієслівної, дієприкметникової та дієприслівникової форми: *чумак – чумацький – чумакувати – чумакуючи* [10, с.

71]. Серед реалій – найбільше іменників. Це закономірно, адже переважно іменники позначають предмети і явища.

Окрім перекладознавства, термін «реалія» досить поширений в етнолінгвістиці і лінгвокраїнознавстві. У цих галузях філології під терміном «реалія» розуміють слова і словосполучення, що позначають специфічно національні предмети та явища, реальні факти, характерні для культури того чи іншого народу. Факти дво- і багатомовності, бінарного зіставлення не враховуються [10, с. 73].

Отже, існують різні дефініції терміна «реалія». Окрім назви «реалія» в літературі зустрічаються близькі за значенням терміни: «безеквівалентна лексика», «варваризм», «етнографізм», «екзотизми» та «лакуни». Більшість перекладознавців називають реаліями слова та словосполучення, що позначають предмети, процеси й явища, характерні для життя і побуту певної країни. Згідно з концепцією Р. П. Зорівчак, реаліями доцільно іменувати не тільки слова й словосполучення, а й фразеологізми, що за семантикою є історичними, побутовими чи етнографічними реаліями. Для позначення реалій також використовують терміни «екзотизм», «культурема», а в іспанській мові «el punto rico» чи «la categoría cultural».

1.2. Класифікація реалій

З огляду на різноманіття реалій за формою, лексичними, морфологічними та фонетичними особливостями в кожній мові, необхідно охарактеризувати цю лексику та впорядкувати за певними спільними або відмінними ознаками. У мовознавстві існують різні класифікації реалій за лексико-тематичними ознаками (В. С. Виноградов), структурою (М. Л. Вайсбурд), предметним (А. Є. Супрун) часовим та місцевим поділом (Л. В. Мосієнко), наявністю спільних референтів (Р. П. Зорівчак), з історико-семантичного погляду (Т. Л. Летвітін) та за комплексним підходом (С. Влахов, С. Флорін).

А. Федоров у своїй книзі «Основи загальної теорії перекладу: Лінгвістичні проблеми» стверджує, що можна встановити різні групи та підгрупи реалій за ознакою належності їх до тієї чи іншої сфери матеріального побуту, духовного життя людини, суспільної діяльності, до світу природи [38, с. 150–151].

Класифікація реалій є досить умовною та схематичною, адже багато реалій можливо одночасно віднести до 1) декількох розділів предметної класифікації, 2) до різноманітних поділів класифікації – місцевому та часовому, 3) до інших класів перекладацьких одиниць, 4) до загальної лексики, якщо реалія є багатозначною, 5) до словосполучень.

С. Влахов та С. Флорін уклали найбільш детальну класифікацію реалій в історико-семантичному та структурному планах [7, с. 55–58].

З історико-семантичного погляду виділяються:

- 1) власне реалії (при існуючих референтах): *sombrero, machete, zafra – cosecha de la caña de azúcar; dorna – domesticación de un caballo salvaje; rodeo – corrida de ganado;*
- 2) історичні реалії – семантичні архаїзми, що вийшли з активного вжитку: *hidalgo, Reconquista, machetero (cortador de caña de azúcar), cauchero (trabajador de las plantaciones de caucho); capataz (el que dirige cierto número de operarios, encargado); peón (trabajador agrícola, jornalero); cacique (gran propietario de tierras).*

У структурному плані виділяються:

- 1) реалії-одночлени: *corrida, fallas, torero, tortilla;*
- 2) реалії-полічлени номінативного характеру: *la ciudad de Numancia;*
- 3) реалії-фразеологізми: *agarrar el toro por los cuernos.*

З погляду перекладацької практики вони виділяють явні та приховані (потаємні) реалії. Приховані реалії мають відповідники у мові-сприймачі, але співвідносні денотати в позамовній дійсності дуже відрізняються між собою. Тому при перекладі важливо враховувати художньо-стилістичну наповненість таких реалій, адже культурологічні розбіжності можуть спричинити невірне

тлумачення лексеми. В українсько-іспанському зіставленні прихованою реалією є слово *рушник*. Адже в Україні це не лише предмет побуту, а й атрибут народних звичаїв та обрядів.

Згодом Влахов і Флорін уклали нову, розширену класифікацію, поділивши реалії за їх конотативним значенням, у залежності від місцевого (національного, регіонального) і часового (історичного) колориту. У результаті вони отримали загальну схему класифікації реалій за:

I. Предметним поділом.

II. Місцевим поділом (в залежності від національної та мовної приналежності).

III. Часовим поділом (в синхронному та діяхронічному плані).

IV. Перекладацький поділ.

I. Предметний поділ

A. Географічні реалії

- 1) назви об'єктів фізичної географії, у тому числі й метеорологічні: *selva, llanos, pampa, sabana, ciénaga, sertón*;
- 2) назви географічних об'єктів, пов'язаних з діяльністю людини: *bachaquero, matera*;
- 3) назви ендеміків (види, роди, родини рослин або тварин, що мешкають у межах обмеженого простору, ізольованого географічно, екологічно від інших середовищ існування історією видів): *llama, ombú, quebracho, ceiba, mangle, coca, tamango, guanaco, guayaba, balsa, palo borracho, mandioca, papayo, aguacate, jucca, batat, nopal, faragua, teca, paja brava, mapurite, caimán, viscacha, maja, curiyú, quetzal, aura, samuro, carancho, pampano, bobo, tiaraya, anaconda, ombú, mango, nopal, selva, etc..*

B. Етнографічні реалії

Слова, що позначають ті поняття, котрі насправді відносяться до науки, яка вивчає: «побут та культуру народів», «форми матеріальної культури, звичаї, релігію», «духовну культуру», у тому числі мистецтво та фольклор.

1. Побут:

- а) їжа та напої: *tortilla, asado, churrasco, churro, sancocho, rapadura, batat, уисса, toronja, guyaba, papaya, mate, pulque, tequila, chicha, grapa, pisco, aguardiente, sangría, etc.*;
- б) одяг: *sombrero, poncho, sarape, yarey, alpargate, bombacha, etc.*;
- в) житло, меблі, посуд, предмети побуту: *rancho, jacal, canej, senzala, favela, hacienda, estaña, fazenda, corral, machete, metate, cuenca, bimbalete, boledoras, tunaja, mate, bombilla (металічна трубочка для пиття мате), jangada, etc.*;
- г) транспорт (засоби та водії): *biscúter*;
- д) інші: *tertulia*.

2. Праця:

- а) люди праці: *machetero, cauchero, mansú, peón, matatigres*;
- б) знаряддя праці: *aparejo, linterna, mandrinadora*;
- е) організація праці (включаючи господарства) *rancho, rodeo, corral, zafra, doma, ingenio, central, ejido, granja, boliche, chicería, etc.*;

3. Мистецтво та культура:

- а) музика та танці: *bambuca, cuaca, gato, soloma, vidalita, son, lundu, samba, marinera, malambo, corrido, etc.*;
- б) музичні інструменти: *maracas, guaro, rondador, fatuto, marumba, etc.*;
- в) фольклор: *chipóla, locaina*;
- г) театр: *alarido, alceste, epicarmo, farándula, gangarilla*;
- д) інші види мистецтва та предмети мистецтв;
- е) виконавці: *payador, mariachi, mariachis, etc.*;
- ж) звичаї та ритуали: *massa, hada, aní, coruña*;
- з) свята та ігри: *romaría, pico-pico, doma, pelota, peteca, fallas, etc.*;
- и) міфологія: *rus, tulivieja, coco*;
- к) культи – прислужники та послідовники: *huaca, pachacamac, khirqa, quercacóatl, gualicho, mandinga*;
- л) календар.

4. Етнічні об'єкти:

- а) етноніми (терміни для позначення роду, племені, народу, нації): *incas, quechuas, aymara, maya, aztecas, etc.*;
- б) прізвиська (зазвичай жартівливі та образливі): *seña, chivo, zambo, soplono, catracho, che, mandinga, canaima, etc.*;
- в) назви осіб за місцем проживання: *gaucho, llanero, ticos, criollos, cholo, sambo, longo, cangaceiro, etc.*;

5. Одиниці та гроші:

- а) одиниці вимірювання: *liga, peso, potoca, vera, arroba, almud*;
- б) грошові одиниці: *peso, centavo, boliviano, cruzeiro, conto, bolivar, colón, cordova, sol (грошова одн. Перу), fuerte*;
- в) просторічні назви.

В. Суспільно-політичні реалії:

1) Адміністративно-територіальний устрій:

- а) адміністративно-територіальні одиниці: *freguesía, plazas mayores*;
- б) населені пункти: *Medina Azahara, Itálica, Padilla de Duero*;
- в) деталі населених пунктів.

2) Органи та носії влади:

- а) органи влади *intendencia, departamento, Cabildo, las Cortes Generales*;
- б) носії влади: *urredista, barón, conseller en cap*;

3) Суспільно-політичне життя:

- а) політична діяльність та діячі: *falange, sederista, lugarteniente*;
- б) патріотичні та суспільні рухи: *aprista, Frente Popular, Frente Amplio*;
- в) соціальні явища та рухи (та їх представники): *gomesiste, elkarri, lokarri*;
- г) звання, ступені, титули, звернення: *adeco, copeyano, masista, ucevista*;
- д) установи: *gremio, partido blanco, partido colorado*;
- е) навчальні заклади та культурні установи: *escuela normal, instituto*;
- ж) касти та їх члени: *criollo, mestizo, castizo, zambo, morisco*;
- з) знаки та символи: *escudo, escarapela*;

4) Військові реалії

- а) підрозділи: *segurnal, carabineros, peloton*;
- б) зброя: *trabuco, arcabuz, subfusil*;
- в) обмундирування: *correaje, cornetín*;
- г) військовослужбовці (та командири): *carabinero, cabo, curandero*.

II. Місцевий поділ

Найменування класифікації «за місцем» є досить умовним, оскільки реалії відносяться до тієї чи іншої рубрики не суворо за місцевою ознакою, а з урахуванням двох нерозривно пов'язаних і взаємообумовлених критеріїв:

- 1) національної приналежності означеного реалією об'єкта – її референта, тобто як «своїх» і «чужих»;
- 2) національної приналежності приймаючих участь в перекладі мови, як «внутрішніх» і «зовнішніх».

У площині однієї мови:

- 1) свої реалії – здебільшого, це споконвічні слова якоїсь однієї мови (*bombilla, mate, tequila*);
- 2) чужі реалії – слова іншомовного походження, що входять до складу іншої мови та називають чужі для їх світогляду поняття, запозичені методом транскодування чи перекладу.

У площині пари мов:

- 1) зовнішні реалії однаково чужі обом мовам (*Pampa* – зовнішня реалія для української та для всіх мов світу, за винятком аргентинського варіанту іспанської мови);
- 2) внутрішні реалії – слова, які належать одній з пари мов і, чужі для іншої (*Pampa* – зовнішня реалія для української та англійської мов, для пари українсько-іспанської чи англійсько-іспанської мов вона буде внутрішньою).

Внутрішні реалії поділяються на:

1) національні реалії є початковою точкою для місцевого поліду та називають об'єкти, які належать даному народу, нації, але чужі за межами країни;

2) регіональні реалії, які подолали кордони однієї мови (не обов'язково сусідньої в географічному відношенні), чи розповсюдились серед декількох народів;

3) інтернаціональні реалії – терміни, які фігурують у лексиці багатьох мов і ввійшли у відповідні словники; зазвичай зберігають разом з тим вихідне національне забарвлення. Наприклад, лексема «сомбреро» в іспанській мові позначає звичайний капелюх, головний убір; проте для носіїв іншої мови – це головний убір характерного крою, з широкими полями. А капелюх вигляду сомбреро в Іспанії називають *мордовським сомбреро* (*sombbrero cordobés*);

4) локальні реалії (місцеві чи обласні), котрі належать не мові відповідного народу, а певному діалекту;

5) мікрореалії – умовний термін, яким позначають реалії, соціальна чи територіальна основа яких лежить найбільш вузько локально (слова характерні для одного селища, міста, чи навіть сім'ї, що не втрачають свої особливості і, відповідно, вимагають такого ж підходу при перекладі).

III. Часовий поділ

У часовому поділі реалії умовно поділяються на сучасні та історичні та розподіляють за такими критеріями:

- 1) зв'язок реалій по предмету та часу;
- 2) зв'язок по місцю та часу;
- 3) надходження чужої реалії в мову;
- 4) літературні шляхи проникнення реалій в мову;
- 5) вживання та засвоєння чужих реалій.

IV. Перекладацький поділ

По змісту реалії поділяються на загальні та асоціативні. Асоціативні реалії виражаються через традиційну лексику та поняття, які існують в багатьох культурах та завжди супроводжуються екстралінгвістичною інформацією

(*información de fondo* – фонова інформація, пов'язана з немовною дійсністю). Наприклад це символи кольорів: в іспанській мові зелений колір (*viejo verde* – старий, який молодиться), *amarillo* – зрада, *rojo* – пристрасть. Також рослини: *калина* – символ України та тварини: *бик* – символ Іспанії.

Шахова та Баканов у «Нотатках про переклад слів-реалій» зараховують топоніми і антропоніми до реалій [43, с. 93–99]. Єдина відмінність між такими назвами і власне реаліями полягає у способах відтворення. Більшість географічних назв, власних імен, прізвищ транскрибують чи транслітерують, у той час як для відтворення реалій використовують різні способи (комбінований переклад, калькування, описовий перифраз та ін.).

В. С. Виноградов на основі класифікації Влахова та Флоріна укладає доповнену тематичну класифікацію слів-реалій [4, с. 79]. Він поділяє реалії на:

1. Побутові реалії (житло, одяг, їжа, види праці, грошові знаки, музичні інструменти, народні свята).
2. Етнографічні та міфологічні реалії.
3. Реалії природного світу (тварини, рослини, ландшафт).
4. Реалії державного ладу і суспільного життя (актуальні та історичні).
5. Ономастичні реалії – антропоніми (імена, прізвища відомих особистостей, які потребують коментарів), топоніми (імена літературних героїв інших творів, назви відомих громадських закладів).
6. Асоціативні реалії – пов'язані з історико-культурними явищами: вегетативні символи, анімалістичні символи, колірна символіка, фольклорні, історичні та літературно-книжкові алюзії, мовні алюзії. Антропоніми – загальні та індивідуальні імена та прізвища відомих особистостей.

Г. Д. Томахін використовує термін «конотативні реалії» та відносить до них лексичні одиниці, які, позначаючи загальні поняття, проте мають певні смислові та емоційні «фонові відтінки». Конотативні реалії він протиставляє денотативним реаліям – «лексичним одиницям, семантична структура яких цілком заповнена фоною лексичною інформацією» [37, с. 41].

Р. П. Зорівчак розглядає реалії з погляду предметного змісту, тобто зв'язку референта з народом чи країною, а також із історичним відрізком часу. Вона стверджує, що «реалії – це часто не просто слова, а словесні комплекси термінологічного, фразеологічного чи побутового характеру» [10, с. 47].

Це твердження має ґрунтовні підстави, оскільки семантика реалій та діалектизмів частково збігається. Проте хоча вони надають мовленню певного колориту, географічна інформація реалій зв'язана з позначуванним предметом, це специфічні предмети та явища певного географічного ареалу. Місцева маркованість діалектизмів – це інформація про специфічні мовні засоби позначення загальновідомих предметів [10, с. 67].

У філологічній літературі можна зустріти термін «діалектні реалії», яким позначають слова, що називають предмети і явища вузького ареалу, або діалектні регіональні назви для предметів чи уявлень загальнонародних. Окрім того, існують терміни-реалії. Наприклад, *горицвіт* – назва рослини і відповідно термін. Водночас в українсько-іспанському бінарному зіставленні це – реалія, бо такої рослини немає в іспаномовному світі. Як і реалії, терміни можуть набувати переносного значення, проте за походженням терміни і реалії відрізняються. Реалії виникають переважно в народній гуці, а терміни створюють учені та спеціалісти практики. Головна розбіжність між ними – це сфера їхнього вжитку, функціонально-стилістичний критерій: терміни найширше вживаються у мові науки, реалії переважають у художніх текстах, усному мовленні [10, с. 69].

Отже, в мовознавстві існують класифікації реалій за різними ознаками. Основними рисами є належність до певного періоду часу та місця, зв'язок із певною сферою побуту та культурою. Класифікація реалій є досить умовною та схематичною, адже багато реалій можливо одночасно віднести до різних підгруп. Найбільш розповсюдженою є класифікація, укладена болгарськими вченими С. Влаховим та С. Флоріним.

Висновки до розділу 1

У лінгвістиці не існує єдиного трактування поняття «реалії». Вперше термін «реалія» з'явився у перекладознавчих працях у 40-х роках для позначення національно-специфічних об'єктів. Згодом дефініцію конкретизували та окреслили реаліями слова, що позначають національно-специфічні особливості певного народу та їх побуту. У своїх працях поняття «реалія» розглядали такі мовознавці як А. В. Федоров, Л. М. Соколов, О. Кундзіч, М. Л. Вайсбурд, Я. Й. Рецкер, В. С. Виноградов та інші. Значний внесок у дослідження реалій в українському мовознавстві здійснила Р. П. Зорівчак.

Згідно з концепцією Р. П. Зорівчак, реаліями доцільно іменувати не тільки слова й словосполучення, а й фразеологізми, що за семантикою є історичними, побутовими чи етнографічними реаліями. Окрім цього, існує діалектичний взаємозв'язок між реаліями та інтернаціоналізмами, який особливо важливо враховувати при перекладі. Для позначення реалій використовують терміни «екзотизм», «культурема», в іспанській мові «el punto ríco» чи «la categoría cultural».

З огляду на відмінність реалій за формою, лексичними, морфологічними та фонетичними особливостями їх класифікують за предметним, часовим та місцевим поділом, а також наявністю спільних референтів чи комплексним підходом. Класифікація реалій є досить умовною та схематичною, оскільки значну кількість реалій можна одночасно віднести до кількох груп.

Найбільш детальною є класифікація укладена С. Влаховим та С. Флоріним. Вони класифікують реалії за предметним, місцевим, часовим й перекладацьким поділом та розподіляють їх на відповідні підгрупи. В. С. Виноградов уклав доповнену класифікацію слів-реалій на основі поділу Влахова та Флоріна, виділивши, зокрема, ономастичні та асоціативні реалії.

РОЗДІЛ 2

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

2.1. Загальні принципи перекладу реалій

Поняття «перекладу реалій» досить умовне, оскільки у випадку реалій, ми говоримо не про прямий переклад, а про пошук відповідників у мові-реципієнті. Л. Н. Соколов відносить реалії до неперекладної лексики [33, с.281], а І. Левий відносить реалії до *crucis translatorum*, тобто до хресних мук перекладача [23, с. 149]. Тим не менш, немає такого слова, яке не можна було б перекласти на іншу мову, принаймні описово, тобто поширеним сполученням слів мови-джерела.

Способи відтворення реалій розглядало багато перекладознавців і при цьому кожен пропонує власне бачення цього питання. Визначною характеристикою реалій є те, що у носіїв певної культури і певної мови вони викликають такі асоціації, які можуть бути відсутніми на етапі міжнаціональних та міжмовних взаємозв'язків у носіїв інших культур і мов. Під час перекладу реалій виникає, з одного боку, потреба підкреслити їх особливий колорит, іноді унікальність, а з другого – певним чином передати їх значення і типові для носіїв мови джерела асоціації, уникаючи, наскільки це можливо, багатослів'я.

Основні труднощі при перекладі реалій – це, по-перше, відсутність у мові перекладу відповідника – повного або часткового – у зв'язку з відсутністю в носіїв цієї мови позначуваного реалією референта; і, по-друге, необхідність, водночас із денотативним значенням реалії, передати колорит і конотації її національного та історичного забарвлення. Переклад реалій ускладнюється ще й тим, що у початковому варіанті реалія сприймається як щось рідне, звичне для носіїв мови. Тому постає дилема – показати специфіку та екзотику слова, чи зберегти звичне значення і втратити специфіку. Із цим може впоратися лише перекладач із досвідом, що добре знайомий із побутом та історією, відчуває

зображувальні можливості вписаного в текст слова і, водночас, добре володіє не лише рідною мовою, а й її діалектами та говірками.

Головна умова відтворення реалій – достовірне розуміння значення та контекстуального оточення. Тому при перекладі реалій, що позначають поняття, які з плином часу вийшли з ужитку, перекладач змушений, використовуючи всі ресурси рідної мови, уявити собі, як називали б ті чи інші явища, якби вони існували в реальності його народу. Лише коли в перекладача вже є вірне уявлення про реалію та контекст, він може зрозуміти, як представити її своєму читачеві. Як стверджує Ю. Найда: «Людина, що перекладає з однієї мови на іншу, завжди повинна усвідомлювати розбіжності в культурному тлі, представленому цими мовами» [28, с. 194].

При роботі з реаліями перекладачеві необхідно враховувати композиційну здатність реалії в ситуативному контексті, яка інформація переважає (денотативна, конотативна, національно-культурна чи локальна) та підбирати необхідний спосіб відтворення до кожного окремого випадку. Реалія може набути в контексті будь-якої стилістичної функції, більше того – стати ключовим словом. І в художньому, і в побутовому мовленні реалії можуть вживатися лише з метою номінації та комунікації і нічим не виділятися серед інших слів. Стилiстична амплітуда реалії надзвичайно широка, що і необхідно враховувати перекладачам [10, с. 85].

На думку О. Д. Швейцера, у процесі перекладу відбувається не тільки зіставлення різних мовних систем, а й зіткнення різних культур, і саме цей аспект виступає «рельєфно» при перекладі реалій [44, с. 36]. Тому він пропонує взагалі опускати реалії при перекладі, проте лише в зазначених випадках:

- якщо реалія не несе значне смислове навантаження у структурі тексту;
- якщо реалія згадується лише епізодично;
- якщо реалія виконує не денотативну, а експресивну функцію і відповідно не повинна викликати конкретну образну асоціацію [45, с.251].

Ю. Картцер і О. Кунін розглядаючи лише реалії-радянськи, вирізняють такі способи відтворення реалій: транслітерація, калькування, описовий переклад і комбінований спосіб [11, с. 89–90]. А. Федоров називає чотири способи передачі реалій: транслітерацію (транскрипцію), калькування, уподібнення, гіпонімічний переклад [38, с. 145–147]. Л. С. Бархударов визначає п'ять способів: транскрипцію (транслітерацію), калькування, описову перифразу, приблизний і трансформаційний переклади [2, с. 95–104].

На основі російських перекладів іспаномовної прози В. С. Виноградов дійшов висновку про чотири способи відтворення реалій: транскрипцію (транслітерацію), гіпо-геперонімічний переклад, перифрастичний переклад, уподібнення, калькування. Щодо способу калькування, він вважає, що цей спосіб притаманний лише художньому перекладу, та не підходить для передачі значення реалій, а скоріше для відтворення індивідуально-авторських неологізмів [5, с. 104].

Якщо розглядати переклад у діахронічному плані, можна стверджувати, що на ранніх стадіях перекладу українською мовою переважало відтворення реалій методом транскрипції (транслітерації). Це насамперед знаменувалось певною безпорадністю перших перекладачів та тенденції епохи. Коли ж мови набули більшого розповсюдження завдяки культурно-історичним та перекладацьким контактам, способи відтворення реалій мовою перекладу урізноманітнилися.

Проблему перекладу реалій дуже глибоко, з детальною класифікацією, опрацювали С. Влахов і С. Флорін у книзі «Непереводимое в переводе» та уклали загальні поради для вибору найбільш відповідного прийому перекладу [8, с. 96–105].

Найбільш вдалим потрібно вважати таке введення в текст незнайомої реалії, яке б забезпечило невимушене сприйняття читачем, без застосування зі сторони автора особливих засобів її осмислення.

Не потребують у значній мірі пояснення реалії, які знайомі читачеві (із літератури, друку чи культурного спілкування). Так, наприклад,

інтернаціональній реалії, які увійшли в більшість мов *сомбреро, пампа, корида, гондола* будуть зрозумілі читачеві без роз'яснення.

Більшою мірою не потребують пояснення і регіональні реалії. Такими є назви багатьох об'єктів, які характерні для побуту та культури інших народів.

Досить часто перекладач переоцінює фонові знання читача та розраховуючи на контекстуальне розуміння лише транскрибує реалію або ставить в лапки. Однак смислове наповнення чужого слова не доходить у повній мірі до свідомості читача та викривляє зміст твору. Лише привернення уваги читача до того, що це слово «особливе», недостатньо для сприйняття смислового наповнення реалії. Тому перекладач повинен застосовувати низку засобів, цілеспрямовано направлених на роз'яснення чужого розумінню читача слова.

Загальна схема способів передачі реалій за С. Влаховим та С. Флорінім [8, с. 89–92]:

I. Транскрипція (транслітерація).

Транскрипція реалії передбачає механічне перенесення реалії із мови оригіналу в мову перекладу графічними засобами останньої із максимальним наближенням до оригінальної форми, а часто і необхідність застосування транскрипції при передачі реалій зумовлена тим, що, таким чином, перекладач може одержати можливість перебороти дві вказані вище труднощі, але, якщо вибір між транскрипцією зроблений невдало, це може дуже ускладнити розуміння перекладу читачем [8, с. 89].

II. Переклад (заміна).

Переклад реалії (або заміна, субституція) як засіб передачі її мовою перекладу вживають у тих випадках, коли транскрипція (транслітерація) за тих чи інших умов неможлива або небажана [8, с. 90].

1. Введення неологізму – найбільш придатний після транскрипції шлях збереження змісту й колориту реалії: шляхом створення нового слова (або словосполучення) інколи вдається добитися майже такого ж ефекту [8, с. 91]. Такими новими словами, в першу чергу, можуть бути кальки та напівкальки:

- а) Калька – це запозичення шляхом буквального перекладу (дуже часто по частинам) слова або звороту з наступним складанням перекладених частин без будь-яких змін [8, с. 92].
- б) Напівкалька – це свого роду часткові запозичення, також нові слова або сталі словосполучення, проте які складаються частково із свого власного матеріалу, а частково з матеріалу іншомовного слова [8, с. 92].
- в) Освоєння – це пристосування іншомовної реалії; тобто надання їй вигляду рідного слова на основі чужорідного матеріалу.
- г) Семантичний неологізм – це нове слово або словосполучення, вигадане перекладачем таким чином, щоб передати смисловий зміст реалії. Від кальки цей спосіб відрізняє відсутність етимологічного зв'язку з початковим слово. Проте цей метод перекладу реалій неологізмами використовується найрідше, оскільки мову створює народ, а не певний автор.

2. Приблизний переклад реалій використовується досить часто у порівнянні з іншими способами відтворення. Він дає змогу передати досить влучно предметний зміст реалії, проте нехтуючи притаманним їй колоритом, оскільки передбачає заміну конотативного значення слова на більш нейтральне, тобто на слово чи словосполучення із нульовим конотативним компонентом. Можливі декілька випадків:

- а) Принцип заміни за родом та видом дає змогу передати зміст реалії, змінюючи родові поняття видовим на одиницю із більш широким чи вузьким значенням. Замінюючи за видом чи родом, конкретне значення більш загальним, перекладач використовує розповсюджений у теорії перекладу прийом генералізації. Проте такий переклад можливий тільки, якщо дозволяє контекст.
- б) Функціональний аналог – це компонент остаточного висловлювання, який викликає у читача схожу реакцію. Цей спосіб перекладу реалій дозволяє одне незнайоме читачеві слово замінити іншим, більш нейтральним та усунути таким чином національне забарвлення реалії.

Функціональний аналог доречно використовувати при перекладі реалій-мір, зокрема, їх основне призначення у контексті створити у читача певні якісні уявлення.

- в) Опис (тлумачення, пояснення) – це прийом приблизного перекладу, який застосовується у тих випадках, коли немає іншого можливого варіанту: поняття, яке не може бути відтворене за допомогою транскрипції, доводиться просто пояснювати. Проте приблизний переклад реалій, на що натякає сама назва, не є адекватним, тобто передає зміст реалії не повністю, а що стосується національного й історичного колориту, то про нього читач може лише здогадуватися із вдало підібраних перекладачем засобів вираження.

3. Контекстуальний переклад протиставляють «словниковому перекладу», зазначаючи, таким чином, відповідності, які слово може мати в контексті на відміну від наведених у словнику.

Основні чинники, які зумовлюють вибір способу відтворення реалій при перекладі:

1. Жанрові та стилістичні характеристики тексту.

Залежно від стилю тексту та функціонування реалій в ньому залежить підхід до відтворення реалій при перекладі. Якщо мова йде про наукові тексти, тоді реаліями є терміни, які необхідно перекладати відповідними термінами. У публіцистичному стилі використовують транскрипцію, а в художньому необхідно звертати увагу на характер самого тексту.

2. Вагомість реалії у контекстному оточенні.

Важливу роль при виборі між транскодуванням та перекладом відіграє висвітлювання реалії в контексті. Транскодування призводить до певної чужерідності реалії та акцентує на ній зайву увагу, проте дозволяє зберегти притаманні їй забарвлення та колорит.

3. Характеру власне реалій.

Слід враховувати низку чинників при перекладі реалій: знайомість чи незнайомість читачу перекладу, приналежність до певного класу слів, мовні традиції тощо.

4. Мови оригіналу та мови перекладу.

При виборі способу перекладу реалії важливо враховувати особливості мови-джерела та мови перекладу. Наприклад, граматичні та словотвірні особливості, традиційне для них сприйняття та тлумачення реалій.

5. Спрямованість на читача перекладу.

Не менш важливу роль відіграє цільова аудиторія перекладу, тобто відмінності в світогляді носія мови оригіналу та мови перекладу. Способи відтворення реалій необхідно співвідносити із тим, наскільки знайомі чи незнайомі реалії читачу, чи значення слів зумовлене та підказане контекстом.

Отже, при перекладі реалій доцільно говорити не про прямий переклад, а про віднайдення відповідників у мові-реципієнті. Основні труднощі при перекладі реалій – це відсутність прямого відповідника та необхідність, водночас із денотативним значенням реалії, передати колорит та національне забарвлення. Існують два протилежні прийоми відтворення реалій при перекладі – транскодування та переклад. Залежно від ступеня передачі змісту та відтворення форми виділяють чотири основні засоби перекладу: механічна передача реалій, створення нового слова, уподібнення та роз'яснення. Вибір способу перекладу залежить від: жанрових та стилістичних характеристик тексту, вагомості реалій у контексті, характеру реалій, особливостей мови оригіналу і мови перекладу та читача перекладу.

2.2. Трансляційне перейменування реалій (за Р. П. Зорівчак)

У праці «Реалія і переклад» Р. П. Зорівчак зауважує, що у випадку реалій доречніше говорити не про переклад у буквальному розумінні, а лише про віднайдення семантико-стилістичного відповідника або про трансляційне

перейменування реалій. Адже перекласти означає віднайти прямий відповідник, проте в етнокультурній, матеріальній чи духовній історії носіїв цільової мови реалії не мають співвідносного об'єкта, поняття чи явища [10, с. 92].

У монографії «Реалія та переклад» Р. П. Зорівчак детально дослідила мовні труднощі, які доводиться долати перекладачеві при відтворенні реалій засобами цільової мови, розглядаючи реалії як невід'ємну частину загальнонародної словесної культури та національної форми у перекладі. Передумовами адекватного перекладу реалій, за її словами, є підбір способів відтворення залежно від переваги того чи іншого виду інформації, що її несе реалія в кожному конкретному випадку (денотативної, конотативної, національно-культурної, локальної) та від композиційної здатності реалій в ситуативному контексті [10, с. 84].

Р. П. Зорівчак розглядає реалії з погляду предметного змісту, тобто зв'язку референта з народом чи країною, а також із історичним відрізком часу. Вона стверджує, що «реалії – це часто не просто слова, а словесні комплекси термінологічного, фразеологічного чи побутового характеру» [10, с. 47]. Це твердження має ґрунтовні підстави, оскільки семантика реалій та діалектизмів частково збігається. Проте хоча вони надають мовленню певного колориту, географічна інформація реалій зв'язана з позначуванним предметом, це специфічні предмети та явища певного географічного ареалу. Місцева маркованість діалектизмів – це інформація про специфічні мовні засоби позначення загальновідомих предметів [10, с. 67].

Важливим етапом при перекладі етнокультурних позначень є трансформація реалій з одного культурного поля в інше, адже системи смислів двох культур майже ніколи не бувають абсолютно симетричними. Необхідність відбиття не лише предметного значення (семантики) реалії, а її колориту (конотації), її національного й історичного забарвлення вважається основною складністю для перекладача, бо ж ідеться про необхідність виокремлення алгоритму перекладу етнокультурних маркерів для віддзеркалення смислу реалій при перекладі національно-маркованої лексики [30, с. 276].

Р. П. Зорівчак виділяє такі способи трансляційного перейменування реалій: транскодування (транскрипція чи транслітерація), гіперонімічне перейменування, дескриптивна перифраза, комбінована реномінація, калькування (повне і часткове), міжмовна транспозиція на конотативному рівні, метод уподібнення, (субституція), віднайдення ситуативного відповідника (контекстуальний переклад), контекстуальне розтлумачення (інтерпретація) реалій [10, с. 93].

1. Транскрипція (транслітерація)

Під терміном «транскрипція» Р. П. Зорівчак розуміє «віднайдення якомога точнішого відповідника через запис звучання слів мови-джерела графемами мови-переймача». Також можливе відтворення графічної форми слова – транслітераційна передача.

Транскрипція і транслітерація – найлаконічніші способи, завдяки яким створюється експресивний потенціал. Тобто у контексті слів рідної мови транскрибоване слово виділяється як чуже, надає предмету, який воно позначає, конотацій відмінність та оригінальності. Транскрипція, поруч із запозиченням і чужим синтаксисом, сприяють перенесенню читача в атмосферу чужої мови, а не перекладові з однієї мови на іншу. Інколи, завдяки транскрипції, у читача створюється фальшиве уявлення, нібито йдеться про реалію чужого побуту. Насправді ж тут відіграла вирішальну роль безпорадність перекладача, його небажання чи невміння віднайти потрібний (хай і описовий) відповідник [10, с. 97].

При перекладі реалій спосіб транскрипції доречніший ніж транслітерація, що не відтворює справжнього звучання слів вихідної мови. Транскрипцію застосовують при перекладі топонімів (географічних назви) та антропонімів (власних назв). Зорівчак стверджує, що до перекладу смислово значущих власних імен, прізвищ і географічних назв має бути окремий підхід. «Смислове ім'я – це своєрідний троп, рівно вартний метафорі чи порівнянню і використовується у стилістичних намірах для характеристики персонажа чи соціального середовища. Воно незмінне там, де є гротеск, гіпербола, певний

підтекст» [10, с. 99]. У сучасній перекладацькій практиці тенденція перекладати смислові імена домінує, адже, як зауважив С. Мамедзаде: «читач перекладу надає перевагу живому образу над мумією» [25, с. 198].

Передусім доречно транскрибувати реалії, які, через важливість денотатів, мають шанс ввійти з часом у периферійні шари словникового складу мови-переймача. Інколи перекладачі застосовують транскрипційний спосіб передачі реалій тоді, коли вважають, що реалія дуже вагома – семантично чи стилістично [10, с. 95].

2. Гіперонімічне перейменування

Спосіб гіперонімічного перейменування досить часто використовують при перекладі, адже він дає змогу зняти диференціальні ознаки реалії, які є складовими її національної специфіки. Таке рішення може бути мотивоване тим, що перенасичення тексту елементами національного колориту може призвести до порушення адекватності перекладу.

Такий спосіб перейменування пов'язаний із засадними поняттями лексичних трансформацій, категоризацією денотата, визнанням ізоморфізму частини й цілого, генералізацією. Р. П. Зорівчак стверджує, що така деконкретизації пов'язана з наявністю міжмовних гіпонімів, які, в свою чергу, зумовлені гіпонімією як мовною універсалією [10, с. 105].

Якщо говорити про міжмовну гіпонімію – то це відношення вихідної мови, що називають видові поняття, до слів мови перекладу, що означають родові поняття. При цьому поняття перебувають у субординації, тобто обсяг і зміст поняття знаходяться в обернено-пропорційному відношенні. Тому в міжмовних гіпонімах поняття не збігаються ні за змістом, ні за обсягом, проте враховуючи, що в обсяг підпорядковуючого поняття входить увесь обсяг підпорядковуючого поняття, а в зміст останнього – увесь зміст першого, дає змогу співвідносити ці поняття.

При заповненні лексичної лакуни способом гіперонімічного перейменування відбувається вилучення певної інформації, втрачається культурологічна і лінгвокраїнознавча атрибуція реалій – це, по суті,

дерезалізація реалій, бо часто конкретне поняття передається лексемою надзвичайно широкої, розпливчатої референції. При такому виді перекладу стилістична роль реалій незначна [10, с. 106].

Проте цей метод, як і уподібнення і віднайдення ситуативного відповідника має певні переваги: вони належать до нейтральних методів та на відміну від інших способів відтворення реалій не приковують до себе значну увагу читача. Єдиний вид реалій, яким протипоказаний спосіб гіперонімічного перейменування (і уподібнення) – це радянізми, адже таким чином можуть зникнути ідеологеми – архісеми радянізмів, їхні семи діагнозу [10, с. 108].

Якщо порівнювати спосіб транскрипції та гіперонімічного перейменування, то часто доречніший останній, адже цей метод може краще відтворити семантико-стилістичні функції реалій оригіналу. Проте не завжди це на користь, оскільки певним чином віддаляє переклад від оригіналу, хоча й лише зовнішньо, залишаючи внутрішню смислову відповідність.

Зорівчак зауважує, що застосовуючи метод гіперонімічного перейменування, перекладачі зобов'язані, зокрема, уважно ставитися до історичних реалій, щоб не допустити, з одного боку, модернізації їх, а, з другого – дбати про доступність тексту для сучасного читача [10, с. 109].

3. Дескриптивна перифраза

Дескриптивну перифразу використовують при перекладі, коли необхідний максимально детальний опис. Цьому сприяють контекстно-ситуативні чинники. Зорівчак стверджує, що перифраза властива поезії усіх віків та, можливо, давніша, ніж поезія [10, с. 109].

Дескриптивні можливості кожної мови уможливають заміну при перекладі будь-якого імені на його описовий еквівалент, що є основою міжмовної перифрастичності. Значення, що не має конкретного еквівалента, можна виразити описово шляхом сполучення інших значень. За допомогою дескриптивної перифрази розкривають у перекладі семантику, денотативну і конотативну, зокрема важливих радянізмів як одиниць культурно-конотативної

лексики. Цей вид дескриптивної перифрази А. Федоров називає «розширювально-описовим перекладом» [38, с. 137]. Такий вид перекладу перебуває в обернено-пропорційному відношенні до фонових знань реципієнтів, відповідно, чим більш вагомі фонові знання, тим більш конкретним буде переклад.

Оскільки дескриптивні перифрази майже ніколи повністю не відтворюють семантики оригіналу для іноземного читача, перекладач, застосовуючи дескриптивний метод, не повинен втрачати почуття міри, щоб у погоні за правдою деталі не розминутися із художньою правдою цілого [10, с. 121].

Під впливом тенденцій до мовної економії, дескриптивні перифрази виходять із вжитку та замість них слова транскрибують чи вживають неологізми.

4. Комбінована реномінація

Спосіб комбінованої реномінація, тобто транскрипції з описовою перифразою, є хоча багатослівним, проте досить ефективним для передачі семантики реалії. Транскрибоване слово вміщує сему «незвичність», «чужерідність», а дескриптивна перифраза (або і гіперонім) роз'яснює семантику реалії, денотативну і, по можливості, конотативну, зокрема національно-культурну [10]. Комбінований спосіб передачі реалій поширений як у наукових і науково-популярних текстах, так і в оригінальній творчості, зокрема при відтворенні побуту іншого народу.

У порівнянні з описовою перифразою, комбінована реномінація передає національний колорит реалії в більшій мірі, оскільки зберігає локальність та незвичність. Тому досить часто перекладачі, спочатку передають зміст реалії комбінованою реномінацією, а потім вживають тільки транскрибоване слово в перекладі. Наприклад, при відтворенні радянізмів використовують скальковану аббревіатуру і пояснення у виносці. Інколи у склад комбінованої перифрази входять транскрибоване слово і гіперонім чи частковий переклад лексеми.

Перевагою комбінованого перейменування є стислість. Якщо брати до уваги сучасний переклад, існує тенденція передавати денотативну і конотативну семантику реалій мови-джерела найчастіше комбінованою реномінацією.

5. Калькування

Калькування – особливий вид запозичення, коли структурно-семантичні моделі мови-джерела відтворюються поелементно матеріальними засобами мови-сприймача [10, с. 128].

Якщо запозичення сприяє інтернаціоналізації словникового складу, то калькування пов'язане з активізацією національних мовних засобів у процесі створення власних перекладних відповідників для іноземних понять, воно стимулює виявлення і повніше використання прихованих потенціалів рідної мови [10, с. 128].

Розрізняють повне і часткове калькування. При повному (точному) калькуванні слова чи словосполучення буквально перекладаються. Точна калька в лексичному і семантичному відношеннях повністю збігається з відповідником у мові-джерелі. При частковому (змішаному; модифікованому) калькуванні вислови частково перекладають, а частково будують з іншомовного матеріалу чи за іншомовним зразком.

Як стверджує Ю. Найда: «Традиційним критерієм перекладу є формальна відповідність, тобто визначення людьми, що володіють як мовою перекладу, так і мовою оригіналу, якою мірою текст вихідною мовою і переклад цільовою мовою можна визначити досить подібними щодо форми для кваліфікації перекладу як «правильного» і «точного» [28, с. 12]. Проте це твердження викликає сумніви, адже спеціалісту, який досконало володіє і мовою перекладу, важко уявити себе на місці читача та збагнути, які проблеми виникають із розумінням перекладу.

6. Міжмовна транспозиція на конотативному рівні

Міжмовну конотативну транспозицію застосовують аби передати лише конотативне значення. Найчастіше це трапляється коли реалія є компонентом

тропа та майже повністю втрачає денотативне значення і функціонує лише в конотативному плані. У таких випадках доречно застосовувати іншомовну реалію чи просто лексему з місткою конотативною інформацією, що має відмінне денотативне значення, проте рівнозначне конотативне наповнення. Яскравий приклад українська реалія «калина». У денотативному плані – розповсюджена в Україні рослина, а в конотативному – ознака червоного кольору, символ дівочої невинності, цнотливості. Якщо в мові оригіналу ця реалія несе денотативну інформацію, то її відповідник в іспанській мові – *bola de nieve* ніяких конотативних асоціацій не спроможний викликати. Транспозиція на конотативному рівні можлива лише тоді, коли сема локальності не актуалізована в тексті оригіналу.

7. Метод уподібнення (субституція)

Суть методу уподібнення полягає у відтворенні семантико-стилістичних функцій реалії мови-джерела іншомовним аналогом – реалією мови-переймача. І. Левий називає цей вид перекладу «субституцією» або «підстановкою», стверджуючи, що його доречно застосовувати тоді, коли концентрація спільного досить сильна [23, с. 123].

Р. П. Зорівчак застерігає, що «при методі уподібнення виникає небезпека штучного перенесення читача в рідне середовище, а тому цей метод не завжди бажаний з погляду стилістичного й національно-культурного, а мистецтво перекладу і полягає в тому, що читач повинен завжди відчувати певну «чужинність» перекладного твору, його національний колорит» [10, с.137].

8. Віднайдення ситуативного відповідника

Семантику реалій, денотативну, конотативну, зокрема національно-культурну, можна частково відтворити на рівні мовлення оказійним відповідником, семантичним континуум якого поза контекстом не має нічого спільного із семантикою реалій мови-джерела. Я. Рецкер назвав такий вид перекладу «контекстуальними замінами» [32, с. 33], а В. Кунін пропонує «обертональним перекладом» [20, с. 11].

Як стверджує Зорівчак, віднайдення ситуативних відповідників – творчий процес, у якому головним орієнтиром виступає контекст [10, с. 139]. Окрім того, це дає змогу перекладачеві внести зміни та додати різноманітності до перекладу однієї і тієї ж реалії. При відтворенні семантико-стилістичних функцій реалій, що містять значний інформативний обсяг та мають широкі референційні можливості, застосовують різні ситуативні відповідники залежно від контексту.

9. Контекстуальне розтлумачення реалій

Такий вид відтворення, семантико-стилістичних функцій реалій нерозривно пов'язаний з цілісністю художнього тексту і полягає у роз'ясненні суті реалій у найближчому контексті [10, с. 137].

Іноколи контекстуальне розтлумачення реалій охоплює дескриптивну перифразу та гіперонімічне перейменування. Описуючи побут, історію, характер народу носія цільової мови, автори іноді передають колорит не шляхом введення реалії, а використовують кальки, пояснення чи інші засоби та опускають реалії там, де вони здаються несуттєвими, чи вживаються помилково, даючи зрозуміти про них за допомогою нейтральної лексики. Це ставить перекладача перед складним вибором: відновлювати істинні риси описаної дійсності, чи все ж дотриматися оригіналу, проте порушити дійсність твору.

Влахов та Флорін стверджують, що відновлювати приховані реалії зазвичай потрібно, за винятком тих випадків, коли перекладач ясно бачить, що автор свідомо користується для вираження даного образу іншими засобами [8, с. 128]. У цьому випадку, ми можемо говорити про звичний переклад реалій, лише тут, у вхідній мові, реалія зашифрована іншими засобами, а в цільовій мові вона повинна бути відтворена у своїй реальній формі.

Загалом перекладач повинен враховувати загальні теоретичні положення та спиратися на власний досвід, фонові знання та володіння мовою, але, в першу чергу, на контекстуальне оточення, в кожному окремому випадку вибрати найбільш відповідний, іноді єдиний можливий шлях.

Висновки до розділу 2

У випадку реалій доцільно говорити не про прямий переклад, а про віднайдення семантико-стилістичного відповідника у мові-реципієнті або про трансляційне перейменування реалії. Основні труднощі при перекладі реалій – це відсутність прямого відповідника та необхідність, водночас із денотативним значенням реалії, передати колорит та національне забарвлення. Головні умови відтворення реалій – це достовірне розуміння значення та врахування контекстуального оточення.

Існують два протилежні прийоми відтворення реалій – транскодування та переклад. Залежно від ступеня передачі змісту та відтворення форми виділяють чотири основні способи перекладу: механічна передача реалій, створення нового слова, уподібнення та роз'яснення. Вибір залежить від: жанрових та стилістичних характеристик тексту, вагомості реалій у контексті, характеру реалій, особливостей мови оригіналу і мови перекладу та від читача перекладу. Передумовами адекватного відтворення реалій є підбір способів перекладу залежно від виду інформації, яка домінує (денотативної, конотативної, національно-культурної чи локальної) та від композиційної здатності реалії в контексті.

Найлаконічнішими способами перекладу реалій є транскрипція та транслітерація, їх застосовують при відтворенні топонімів та антропонімів, або, якщо реалія має вагоме семантичне чи стилістичне значення. Гіперонімічне перейменування, уподібнення та віднайдення ситуативного відповідника є нейтральними прийомами та передбачають вилучення певної інформацію, що сприяє упуцненню культурологічної та лінгвокраїнознавчої атрибуції реалії. Дескриптивну перифразу застосовують аби якомога детальніше описати явище чи поняття, яке позначає реалія. Спосіб комбінованої реномінації дає змогу не тільки передати національне забарвлення реалії, а й донести якомога зрозуміліше значення мовою перекладу.

РОЗДІЛ 3

ФУНКЦІОНУВАННЯ ІСПАНСЬКИХ СЛІВ-РЕАЛІЙ В РІЗНИХ ТИПАХ ДИСКУРСУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХНЬОГО ВІДТВОРЕННЯ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

3.1. Художній дискурс

У художніх текстах усі реалії є складниками стилю, оскільки не тільки сприяють створенню національного колориту, але й виступають стильотворчими засобами. Як стверджує А. Федоров: «Слова, що позначають реалії, не мають термінологічного забарвлення, не контрастують навіть із найбільш «звичайним» контекстом в оригіналі, не виділяються в ньому з погляду стилістики, є звичайні для мови оригіналу, і саме тому становлять труднощі при перекладі» [38, с. 146]. Звісно, історичні реалії стилістично забарвлені яскравіше, адже вони вміщують елементи історизму, що належать до яскраво виражених стилістичних категорій. Але навіть коли в першотворі реалія служить лише для позначення об'єктивно існуючих предметів і явищ, та позбавлена особливої експресивної дієвості, то в перекладі (як носій семи «локальність») вона художньо правомірно вияскравлюється, набуває стильотворчої ваги, посилює свій стилістичний потенціал, свої виражальні можливості, втрачає стилістичну нейтральність. У таких випадках сам акт перекладу виступає засобом стилістичної актуалізації [10, с. 84–85].

Реалії належать до диференційних мовних явищ. Ідейно-естетична цінність, пізнавальне значення цього розряду лексики як репрезентантів змісту твору надзвичайно важливі. Реалії щільно пов'язані з національним колоритом, національною самобутністю. Окрім того, будь-яка реалія, залежно від контексту, може стати вагомою з погляду стилю, більше того, – домінантною у розкритті авторського задуму [10, с. 40; 51].

Н. О. Фененко у праці «Функціональний потенціал реалій в французьких текстах» особливу увагу звертає на функції реалій в художньому тексті,

оскільки вони є «центральною ланкою», яка пов'язує мову та культуру. З погляду на це, реалії необхідно розглядати як значущий елемент тексту, «художнє слово», втілення національного колориту в рамках завдань естетики художнього тексту, які виконують наступні важливі функції:

- 1) функція створення місцевого колориту;
- 2) функція відтворення історичного колориту;
- 3) функція естетизації побутової деталі;
- 4) символна функція;
- 5) асоціативна функція;
- 6) функція маркера чужої культури.

Основними прийомами і трансформаціями, що застосовуються під час перекладу реалій у художніх творах є: транскрипція/транслітерація, калькування, дескриптивна перифраза, пошук місцевого аналога та гіперонімічне перейменування. Хоча багато фахівців висловлює думку, що транскрипція або транслітерація реалій надає екзотичний відтінок перекладним текстам, ці трансформації рідко є оптимальним перекладацьким рішенням з урахуванням обізнаності цільової читацької аудиторії [16, с. 163]. Влахов та Флорін стверджують, що в художньому тексті, словах автора, в описах та роздумах транскрипція більш доречна, має ширші можливості розкриття змісту реалії, у той час як у прямій мові, діалозі, краще шукати інші рішення [8, с. 94].

Оскільки дії повісті Педро Аларкона «Трикутний капелюх» відбуваються на початку XIX ст. та переплітаються із екскурсами в минуле Іспанії, а також любовно-побутовими колізіями, твір сповнений етнографічними та суспільно-політичними реаліями, що становлять особливий інтерес для перекладацького аналізу. З іспанської мови на українську повість переклала Женев'єва Конєва.

У самій назві твору *El sombrero de tres picos*, лексема *sombrero* – є реалією. Оскільки для носіїв української мови *сомбреро* – це крилатий солом'яний капелюх, поширений переважно в країнах Латинської Америки. У творі ж мова йде про складову частину форми місцевого альгвасила (поліцейського). Тому аби у свідомості читачів виринав достовірний образ,

Конєва використала аналог із більш широким значенням – *капелюх*. Принцип заміни за родом та видом дозволив передати зміст реалії одиницею з більш широким значенням мови перекладу та не знівелювати контекстом. У перекладах та словниках можна зустріти й інший спосіб відтворення реалії *sombrero* – комбіновану реномінацію.

(1) *Era, pues, muy de extrañar que a aquella hora, impropia además para dar un paseo, pues todavía hacía demasiado calor, saliese de la ciudad, a pie, y seguido de un solo alguacil, el ilustre señor Corregidor de la misma, a quien no podía confundirse con ninguna otra persona, ni de día ni de noche, así por la enormidad de su sombrero de tres picos y por lo vistoso de su capa de grana, como por lo particularísimo de su grotesco donaire...*[58, с. 27].

(1) *Тому було дуже дивно, що в такий незручний через сильну спеку час для прогулянок вирушив з міста високородний сеньйор корехідор власною персоною в супроводі одного лише альгвасила, — так, саме він, бо сплутати його з кимось іншим ні вдень, ні вночі не можна було ніяким чином, завдяки його трикутному капелюху неосяжних розмірів, пишному яскраво-червоному плащу* [54, с. 37].

Використання гіперонімічного перекладу, заміни родового поняття видовим, має певні недоліки та не завжди є доречним, оскільки нейтралізує національну специфіку реалії. Рішення може бути мотивоване тим, що перенасичення тексту елементами національного колориту може призвести до порушення адекватності перекладу. До прикладу наведемо уривок з твору «Трикутний капелюх», в якому перекладач залишила реалії без змін, аби зберегти національне забарвлення слів та не асимілювати іспанську традицію до української. Реалії *el sainet*, *el auto* є назвами драматургічних жанрів малих форм, поширених в Іспанії. *El fandango* — народна андалузська пісня-танок.

(2) *¡Dichosísimo tiempo, digo..., para los poetas especialmente, que*

(2) *Напрочуд щасливий час, кажу я... особливо для поетів — тоді*

encontraban un entremés, un sainete, una comedia, un drama, un auto sacramental o una epopeya detrás de cada esquina, en vez de esta prosaica uniformidad y desabrido realismo que nos legó al cabo la Revolución Francesa! [58, с. 11].

(3) *Y, dicho esto, la hermosa navarra rompió a cantar el fandango, que ya le era tan familiar como las canciones de su tierra* [58, с. 36].

Художня література сповнена образами. Тому власні назви в романах та повістях входять в образну систему твору. Семантичне значення мають якщо не всі, то більшість власних імен, тільки деякі втратили своє смислове наповнення, а інші лежать на поверхні та просто розуміються. Мова йде про імена, зміст яких виявляє тільки контекст, і тільки в цьому випадку перекладач повинен донести до читача їх приховане значення. Так Аларкон одному із своїх героїв дав ім'я *Garduña*, тобто «тхір» іспанською мовою. Конєва не вдається до дослівного перекладу, а лише транскрибує реалію, оскільки далі в контексті іде пояснення його імені: «він цілком виправдовував своє ім'я: худий, спритний, ідучи, встигав дивитися вперед, назад, праворуч і ліворуч одночасно».

(4) *El alguacil, que seguía veinte pasos de distancia al señor Corregidor, se llamaba Garduña, y era la propia estampa de su nombre* [58, с. 28].

вони на кожному перехресті знаходили сюжети для інтермедій, сайнете, комедій, драм, ауто або епopeй, — не те що в наш вік прозаїчної одноманітності та пісного практицизму, який полишила нам Французька революція! [54, с. 28].

(3) Сказавши це, чарівна наваррка почала наспівувати фанданго – воно вже стало для неї таким же звичним, як і пісні її краю [54, с. 41].

(4) Альгвасила, який простував за сеньйором корехідором на відстані двадцяти кроків, звали Гардунья, і він цілком виправдовував своє ім'я.

У творі більшість героїв названо за родом їх діяльності, наприклад *el Corregidor, el alguacil, el alcalde, el Molinero, la Molinera, el Buscabetas*.

Імена героїв є чітко продуманим елементом художнього твору. Часто письменники вдаються до наділення персонажів твору промовистими іменами. Промовисте ім'я – назва, в якій виражені риси індивідуальності (зовнішні або поведінка) персонажа, важливим компонентом промовистого імені є оціночна характеристика. При перекладі промовистих імен неприпустимо використовувати граматичні трансформації, адже вони передадуть лише форму, а для промовистих імен цей компонент не є першочерговим. Важливо знайти адекватний відповідник у мові перекладу або пояснити значення реалій читачу, аби не втратити невід'ємну частину стилістичного наповнення твору. Конєва використовує спосіб комбінованої реномінації, тобто транскрибує чи транслітерує слово, а пояснення надає в перекладацьких примітках. *Alcalde*: Алькальд — міський голова, староста в селі [54, с.76]. *Corregidor*: Корехідор — за феодалізму королівський урядовець в Іспанії, який виконував функції адміністратора й судді в містах і провінціях (комбінована реномінація: транслітерація та опис) [54, с. 22].

<p>(5) <i>Era el tal uno de aquellos rústicos sin ningunas letras, pero naturalmente ladinos y bufones, que tanto papel hacen en nuestra literatura nacional con el dictado de pícaros</i> [58, с. 5].</p>	<p>(5) <i>То був один з тих неосвічених, але хитрих з природи і швидких на витівки селян, які в нашій національній літературі дістали назву «пікаро» і відіграють в ній таку значну роль</i> [54, с. 24].</p>
--	---

Buscabeatas: Бускабеатас — «шукач праведних» або «шукач справедливості» [54, с. 81].

Реалію «пікаро» Конєва залишає без змін та транслітерує, беручи в дружки, аби привернути увагу читача. Адже в словах автора, написаних нею до твору, вона надає пояснення: «Дядько Лукас – один з численних в іспанській літературі героїв-пікаро – кмітливих і дотепних від природи людей. У п'ятнадцять років Лукаве потрапив у місто до єпископа, попередника теперішнього, був у нього напівпажем, напівслужогою» [54, с. 25].

Відносно власних назв, або онімів існують два способи відтворення цільовою мовою: транскрипція/транслітерація або переклад. Назви літературних творів у більшості випадків перекладають, за винятком наукової літератури; зазвичай – при цитуванні, в посиланнях – вони зберігають своє оригінальне написання, особливо в тих випадках, коли вони не перекладені цільовою мовою [8, с. 213]. Особливо важливо не просто транскрибувати власні назви, а й пояснити, коли вони тісно пов'язані з текстом художнього твору. До перекладних відносять назви літературних творів.

«Крилаті імена», чи як їх вдало називає В. С. Виноградов, «алюзивні імена», які у носіїв мови асоціюються з певним словом із фольклорних, літературних чи фразеологічних джерел, найчастіше при перекладі транскрибуються в тій формі, якій вони знайомі носіям мови-реципієнта [6, с. 215]. Якщо такі імена-символи маловідомі, вони потребують пояснення від перекладача. Деякі, такі як Юда, Дон Кіхот, Дон Жуан – стали загальними іменами та не потребують пояснення, оскільки є символами тих чи інших якостей або уявлень. Наприклад, у творі використано онім Оттелло, який асоціюється в читачів із патологічним ревнивцем та створює уявлення про характер персонажа без додаткових пояснень. У цьому випадку перекладач вдало використала спосіб транслітерації реалії

(6) *Era, en fin, un Otelo de Murcia, con alpargatas y montera, en el primer acto de una tragedia posible* [58, с. 25].

(6) *Одно слово, він був мурсійський Отелло в альпаргатах і в шаниці — такий постає він перед нами в першому акті п'єси, кінець якої може бути й трагічний* [54, с. 36].

Фраза ¡Guarda, Pablo! ¡Por allí viene Garduña! [58, с. 11] є алюзією на роман іспанського письменника Франсіско де Кеведо «Історія життя пройдисвіта на ім'я дон Пабло Вільєгас». Очевидно, що українському читачеві буде важко зрозуміти наміри Аларкона та збагнути чому в творі

з'явився новий персонаж на ім'я Пабло. Тому Конєва не тільки повністю відтворює фразу, а й надає пояснення цієї алюзії в примітках.

Особливу увагу варто звернути на переклад звертань, адже вони є характерними елементами мовного етикету та серед них є значна кількість реалій. Найхарактернішими та найчастішими формами звертання в іспанській мові є *señor* та *señora* і похідні від них. Досить часто в перекладах можна зустріти субституцію цих звертань на українські відповідники – пан та пані. Проте для збереження іспанського національного колориту твору краще використати транскрипцію та залишити реалію без змін. Навіть на перший погляд незвичне для українців звертання «сенья» Конєва залишає без змін, пояснюючи форму лексеми за допомогою перекладацького коментаря. Сенья скорочене від «сеньйора» (розмовна форма).

Значна кількість реалій в творі зумовлена історичними подіями в Іспанії тих часів. Зокрема, Гаспар Мельчор де Ховельянос був головним політичним діячем і письменником доби Просвітництва. Під школою «офранцужених» маються на увазі послідовники французьких просвітителів. Оскільки історичні реалії становлять особливу складність для читачів, яким не відомі історичні події тих часів, їх важливо детально роз'яснити при перекладі. Конєва вдало використала перекладацький коментар для пояснення історичних постатей та подій. Приклад із твору:

<p>(7) <i>La última y acaso la más poderosa razón que tenía <u>el serorío de la Ciudad</u> para frecuentar por las tardes el molino del tío Lucas, era... que, así los clérigos como los seglares, empezando por <u>el señor</u> Obispo y <u>el señor</u> Corregidor, podían contemplar allí a sus anchas una de las obras más bellas, graciosas y admirables que hayan salido jamás de</i></p>	<p>(7) <i>Останньою і, мабуть, найголовнішою причиною, через яку міська <u>знать</u> частенько навідувалася вечорами до дядька Лукаса, було... починаючи з самого <u>сеньйора єпископа</u> і самого <u>сеньйора корехідора</u>, могли тут досхочу милуватися одним з найпринадніших, найвишуканіших,</i></p>
---	--

las manos de Dios, llamado entonces el Ser Supremo por Jovellanos y toda la escuela afrancesada de nuestro país... Esta obra... se denominaba la señá Frasquita [58, с. 16].

(8) ¡Hay más – dijo el abuelo de la novia hasta en el libro de la Doctrina y en los mismos Sermones se habla a los niños de todas estas cosas tan naturales, al ponerlos al corriente de la larga esterilidad de Nuestra Señora Santa Ana de la virtud del casto José, de la estratagema de Judit, y de otros muchos milagros que no recuerdo ahora [58, с. 6].

Щодо невігаданих географічних об'єктів та назв людей за місцем проживання, суворо встановлених правил не існує. По традиції одні топоніми відтворюються шляхом транскодування, незалежно від досить зрозумілого значення, а інші перекладаються.

Проте якщо згадана в тексті географічна назва є алюзією та має викликати в читача перекладу певні емоції – необхідно не просто затранслітерувати чи затранскрибувати топонім, а й пояснити, чому автор використав саме цю реалію. Наприклад, як у творі «Трикутний капелюх» згадано місто Арчена, оскільки Арчена – це містечко, жителі якого мають репутацію хитрих людей, пройдисвітів.

найчарівніших створінь, які будь-коли виходили з рук творця, або, як його іменували Ховельянос та й уся наша школа «офранцузжених», «верховного єства». Створіння це звалось... сенья Фраскіта [54, с. 31].

(8) Крім того, – втрутився дід нареченої, – про всі ці речі, такі звичайні, дізнаються діти з Святого письма і навіть з проповідей, в яких розповідається про довголітнє безпліддя святої Анни, про цнотливого Йосифа, про військові хитрощі Юдіфи і про багато інших чудес — усього зараз і не згадаю [54, с. 24].

(9) *Un zafio pastor de cabras, que nunca había salido de la escondida Cortijada en que nació, fue el primero a quien nosotros se la oímos referir* [58, с. 5].

(9) *Вперше я почув її від простого козопаса – він ніколи не бував далі глухого селища, де народився* [54, с. 24].

Важливу роль в описі тогочасного життя відіграють етнографічні реалії. Наприклад, реалії *sombrero de tres picos, cara de grana* вжиті для опису зовнішнього вигляду персонажа. Аби читач зміг краще уявити який вигляд мав поліцейський у творі, перекладач використовує приблизний переклад. Для більш детального розуміння значення реалії *cara de grana* наведемо приклад з твору Томаса Карраскіля: «Venía muy fanfarrón, con un traje muy rico de caballero, y una cara de grana terciada con mucho orgullo» [75, с. 86]. Отже, це червона накидка, яку носили шляхтичі в добу середньовіччя та нового часу. Конєва застосовує дескриптивну перифразу – яскраво-червоний плащ.

(10) *¡Alcaldes a mí, que soy de Archena! iba diciéndose el murciano. ¡Mañana por la mañana pasaré a ver al señor Obispo, como medida preventiva, y le contaré todo lo que me ha ocurrido esta noche!* [58, с. 75].

(10) *Якийсь алькальд надумав обкрутити мене, чоловіка з Арчени! – говорив сам до себе мурсієць. Завтра ж піду до сеньйора єпископа, щоб запобігти лихові, та розповім йому все, що трапилося зі мною цієї ночі!* [54, с. 61].

(11) *Su traje, de corta y estrecha falda y mangas huecas y subidas, era de alepín negro: una pañoleta de blonda blanca, algo amarillenta, velaba sus admirables*

(11) *На ній була коротка вузька спідниця, блуза з буфами та з пишними рукавами – і те, й інше з тонкої чорної вовни; на свої*

hombros, y larguísimos maniquetes o mitones de tul negro cubrían la mayor parte sus alabastrinos brazos [58, с. 123].

прегарні плечі вона накинула білу хустку з шовкового мережива; довгі мітенки з чорного тюлю закривали більшу частину її рук, білих, як мармур [54, с. 83].

Maniquetes o mitones схожі за значенням, тому Конєва використала прийом опущення при перекладі та залишила лише транслітерацію слова *мітенки*.

(12) *¡Crea Usía a un perro perdiguero que conoce la caza!—decía el innoble alguacil. La señá Frasquita está perdidamente enamorada de Usía, y todo lo que Usía acaba de contarme contribuye a hacérmelo ver más claro que esa luz... Y señalaba un velón de Lucena, que apenas si esclarecía la octava parte del salón [58, с. 54].*

(12) *Повірте нюхові старого собаки, який знає своє діло! – казав негідник альгвасил. Сенья Фраскіта безтямно закохана у вас, а все, що ви допіру розповіли мені, робить це яснішим за оте світло...додав він, вказуючи на люсенську лампу, яка ледве освітлювала куточок залу [54, с. 51].*

Значну частину твору становлять соціально-політичні реалії, до яких можемо віднести одиниці адміністративно-територіального устрою та форми оподаткування. Такі реалії як: *primicias, alcabalas, limosnas forzosas, capitaciones, tercias reales, gabelas, frutos civiles* не мають прямих відповідників в українській мові, які б у повній мірі передавали смислове значення цих понять. Оскільки важливо не просто відтворити зовнішню форми цих лексем, а й максимально передати внутрішню форму, Конєва використовує різні способи перекладу реалій, відповідно до схожості з тогочасним українським устроєм. До прикладу, «десятини – десята частина доходів, яку сплачувало, головним чином на користь церкви, в різних країнах залежне населення в епоху феодалізму» є історизмом [51, с. 256].

(13) *Por lo demás, nuestros mayores seguían viviendo a la antigua española, sumamente despacio, apegados a sus rancias costumbres, en paz y en gracia de Díos, con su Inquisición y sus Frailes... y pagando diezmos, primicias, alcabalas, subsidios, mandas y limosnas forzosas, rentas, rentillas, capitaciones, tercias reales, gabelas,*

(13) *Що ж до іншого, то наші батьки жили на старий іспанський лад, за прадавніми звичаями, не поспішаючи, в мирі та ласці божій, зі своєю інквізицією, ченцями...вони сплачували десятини, приміції, торговельні податки, субсидії, примусові пожертви, велику і малу ренту, подушне, королівську*

frutos civiles, y hasta cincuenta tributos más, cuya nomenclatura no viene a cuento ahora [58, с. 10].

третину, державні податки, місцеві повинності і ще до п'ятдесяти інших податей, перелічувати які зараз ні до чого [54, с. 26].

Primicias – приміції (комбінована реномінація: транскрипція та перекладацька примітка).

Alcabalas – торгівельні податки (дескриптивна перифраза).

Limosnas forzaosas – примусові пожертви (віднайдення ситуативного відповідника).

Capitaciones – подушне (субституція).

Tercias reales – королівська третина (прямий переклад).

Gabelas – державні податки (дескриптивна перифраза).

Frutos civiles – місцеві повинності (віднайдення ситуативного відповідника).

Назви різних ігор, які відносяться до побутових реалій відтворено за допомогою комбінованої реномінації. У творі використано транслітерацію, а пояснення наведено у перекладацьких примітках.

Наприклад, *la brisca* та *al tute* – іспанські ігри в карти. Хоча *los palillos* (кастаньєти) також є реалією в іспансько-українському зіставленні, Конєва не надає пояснення лексеми «кастаньєти», оскільки це слово увійшло в широкий вжиток мови перекладу.

(14) *Contribuía mucho a ello que la señá Frasquita, la pulcra, hacendosa, fuerte y saludable navarra, sabía, quería y podía guisar, coser, bordar, barrer, hacer dulce, lavar, planchar, blanquear la casa, fregar el cobre, amasar, tejer, hacer media, cantar, bailar, tocar la guitarra y los palillos,*

(14) *Значною мірою сприяла цьому сенья Фраскіта – чепурна, хазяйновита, наваррка; вона любила і вміла готувати, шити, вишивати, прибирати, варити варення, прати, прасувати, білити, чистити мідний посуд, місити тісто, ткати, плести панчохи, співати,*

jugar a la brisca y al tute [58, с. 22].

*танцювати, грати на гітарі та
клацати кастаньєтами, грати в
бриску і в туте [54, с. 34].*

При перекладі реалій-мір, що позначають міри ваги, площі та ширини необхідно враховувати реальні величини цих мір або принаймні читач мав приблизне уявлення про них.

Точність цифрових показників має вирішальну роль в науково-технічних текстах, а не при перекладі художніх творів, тому закономірною скоріше буде приблизність відтворення. Приблизність їх значення частіше, ніж інших реалій, можна вивести із контексту, тобто нерідко художній образ буває більш чи менш зрозумілим і без знання точних величин відповідних одиниць.

Транскрипцію доцільно використовувати в контексті, де назву відповідної національної міри вжито в прямій мові. Наприклад:

(15) *En aquel tiempo, pues, había cerca de la ciudad *** un famoso molino harinero, situado como a un cuarto de legua de la población..*[58, с. 13].

(15) *В ті часи поблизу містечка *** був славнозвісний млин; стояв він якихось чверть ліги від селища..* [54, с. 29].

(16) *Todo ello reducido a una casa de ocho habitaciones y a dos fanegas de tierra, y tasado en la cantidad de diez mil reales* [58, с. 23].

(16) *Усе це вміщалося в будинку, де було вісім кімнат, та на двох фанегах землі і оцінювалося в десять тисяч реалів* [54, с. 35].

Fanega: Фанега — міра земельної площі, яка дорівнює 1,29 га, а також міра сипучих тіл, що дорівнює 55,5 л [54, с. 33].

(17) *Lo mismo opinaron todos... respecto de este último particular..., y la parra se quedó temblando aquella tarde. ¡En dos arrobas de uvas apreció el gasto el Molinero!* [58, с. 148].

(17) *Усі були згодні з єпископом... особливо в останній сентенції... і цього вечора лози на альтанці добре потрусили. У дві арроби винограду оцінив мірошник втрату!* [54, с. 97].

Arroba: Арроба — міра ваги, в Кастилії вона становить 11,5 кг. [54, с. 97].

Для створення у читача якісних уявлень про реалію *vara* (міра довжини, дорівнює 83,5 см), Конєва використовує функціональний аналог.

(18) *Cinco minutos después un hombre se descolgaba por la ventana del pajar del señor Alcalde; ventana que daba a un corralón y que no distaría cuatro varas del suelo* [58, с. 73].
 (18) *Минуло лише п'ять хвилин, і якийсь чоловік вистрибнув з вікна сінника сеньйора алькальда. Вікно виходило на стайню і було не вище восьми ліктів від землі* [54, с. 60].

Складність при перекладі повісті «Трикутний капелюх» становлять назви розділів, адже переважно вони мають символічну назву, яка має вагоме смислове навантаження для розуміння наступних подій твору. Наприклад, назва розділу «El bombardeo de Pamplona» розповідає не про історичні події Іспанії, а про залицання Корехідора до Фраскіти. Тому при перекладі Конєва зазначає у примітках, що Памплона – головне місто Наварри, що під час численних війн з Францією не раз зазнавало тривалих облог – аби пояснити вживання автором цього топоніму.

Ще декілька прикладів перекладу назв розділів:

(19) XXVIII ¡Ave María Purísima! ¡Las doce y media y sereno! [58, с. 117].

(19) XXVIII Слався, пречиста діво! Пів на першу ночі! Дощу немає! [54, с. 80]. Традиційний поклик нічної сторожі на вулицях іспанських міст. Час і стан погоди оголошувались регулярно через певні проміжки часу.

(20) XXIX Post nubila... Diana [58, с. 82]. Дослівно: після хмар... Діана (тобто Місяць). Аларкон перефразовує відомий латинський вислів «Post nubila Phoebus» — «Після хмар — Феб» (тобто Сонце), що означає: похмурі часи зміняться світлими, горе — радістю.

(21) XXX. Una señora de clase.

(21) XXX Шляхетна сеньйора.

(22) XXXI La pena del talión.

(22) XXXII Око за око.

(23) XXXV Decreto Imperial.

(23) XXXV Постанова верховної влади.

Відтворення предикативно підрядних словосполучень, прислів'їв та приказок, становить особливу складність для перекладача. На відміну від фразеологічних одиниць, внутрішня форма таких словосполучень зберігає свою значимість. Носій мови не тільки знає значення таких виразів та ситуації, в яких їх варто вживати, а й сприймає образи, метафори та порівняння, які їх формують. Тому перекладачеві важливо передати два цих компоненти: значення та метафоричний зміст.

В. С. Виноградов називає такі способи відтворення сталих предикативно підрядних словосполучень [6, с. 99]:

- повним дослівним еквівалентом, коли в мові перекладу є прислів'я чи приказка, рівносильна по змісту, функції та стилістичним характеристикам та образному змісту. Наприклад: *más vale tarde que nunca* – *краще пізно, ніж ніколи*; *los dichosos no cuentan las horas* – *щасливі години не рахують*; *al caballo regalado no se le miran los dientes* – *дарованому коневі в зуби не дивляться*;
- частковою дослівною відповідністю, коли прислів'я мови перекладу еквівалентне прислів'ю мови оригіналу за змістом, функцією та стилістичним забарвленням, проте різняться за образним змістом. Наприклад: *si el no suena, pierdas traere* – *немає диму без вогню*; *el trabajo es sagrado no lo toques* – *робота не вовк, в ліс не втече*;
- калькування прислів'я, не враховуючи ритмічну та метафоричну організацію;
- «псевдодослівна» відповідність, коли перекладач вважає доцільним використання наявних у цільовій мові сталих словосполучень або за умови, коли взагалі немає повного або часткового еквівалента, створює власне прислів'я;
- описовий переклад – роз'яснення змісту прислів'я чи приказки.

Назвою XIII розділу є частина іспанського прислів'я: «*Le dijo el grajo al cuervo*» [58, с. 50]. Конєва використала дослівний переклад: «Казала галка вороні» та в перекладацькому коментарі надала пояснення та початковий

варіант прислів'я: *dijo el cuervo a la graja: «Quítate allá, negra»*. Вона пропонує такий варіант перекладу: «Казала галка вороні: відсунься, чорнобока, бо забрудниш мене». Оскільки в українській мові немає дослівного еквіваленту цього прислів'я, перекладач використала калькування (*dijo el cuervo a la graja* – казала галка вороні) та описовий переклад (бо забрудниш мене), аби роз'яснити значення прислів'я.

Ще один приклад прислів'я, на яке вказує сам автор словами *bien dice el refrán*:

(24) ¡Bien dice el refrán: el mayor mal de los males es tratar con animales!

(24) Правду каже прислів'я: нема гіршого зла, як надіятись на осла!

Такий варіант перекладу здається дуже вдалим, оскільки збережена ритмічна та метафорична організація. Конєва використала «псевдодослівний» переклад, створивши власний відповідник прислів'я українською мовою.

У творі Аларкон використав чимало сталих виразів та фразеологічних одиниць, які за історичною, етнографічною чи побутовою семантикою, також є реаліями. Головна мета для перекладача при відтворенні таких словосполук – передати емоційно-експресивний та функціонально-стилістичний зміст, який був закладений автором в контексті оригіналу. В. С. Виноградов розглядає чотири можливі способи передачі змісту фразеологічних одиниць [5, с. 96 – 97]:

1) у мові перекладу існує фразеологізм, ідентичний фразеологізму оригіналу, тобто має те ж значення, стилістичне забарвлення та внутрішню форму;

2) у мові перекладу є еквівалент фразеологічної одиниці із тим, що й в оригіналу, чи близьким значенням, стилістичним забарвленням та відповідною по характеру образності внутрішньою формою;

3) у мові перекладу є стилістичні еквіваленти фразеологічних сполучень із тим же, чи близьким значенням, проте відмінною внутрішньою формою;

4) у мові перекладу є відповідні за значенням чи стилістичним забарвленням слова.

Розглянемо уривок з твору, в якому використано декілька іспанських фразеологізмів:

<p>(26) <i>Recordamos, por señas, que cuando el pastor nos dio tan buen rato, las muchachas casaderas allí reunidas se pusieron muy coloradas, de donde sus madres dedujeron que la historia era algo verde, por lo cual pusieron ellas al pastor de oro y azul</i> [58, с. 5].</p>	<p>(26) Пригадую, наприклад, коли пастух розважав нас своєю розповіддю, дівчата, які там зібралися (усі вже на порі), шарілися по самі вуха, із чого їх матінки зробили висновок, що історія ця трохи переперчена, за що й дали пастухові доброго часу [54, с. 24].</p>
---	---

Фразеологізм *poner a una persona de oro y azul* означає образити когось, чи грубо поводитись. Конєва використала український аналог цього фразеологічного зрощення – дати (задати) комусь часу. Вислів *ser algo verde* має значення: бути неправдивим, прикрашеним. Конєва використовує більш стилістично забарвлений варіант – бути переперченим. Фразеологічна єдність *ponerse colorado* – засоромитися, зачервонітися відтворена близьким еквівалентом в українській мові – зашарітися по самі вуха.

<p>(27) <i>Ahí tienes—le dijo al mismo tiempo— la carta que me has pedido para el alcalde del lugar. Tú le explicarás de palabra todo lo que tiene que hacer. ¡Ya ves que sigo tu plan al pie de la letra! Desgraciado de ti si me metes en un callejón sin salida</i> [58, с. 56].</p>	<p>(27) Ось тобі записка до алькальда того села, про яке ти мені говорив. На словах поясни йому, що треба робити. Бачиш, я в усьому дію згідно з твоїм планом. Лихо тобі буде, як заженеш мене в глухий кут [54, с. 52].</p>
---	--

Фразеологізм «загнати в глухий кут» є прямим відповідником іспанського варіанту – *meterse en un callejón sin salida*.

Власне реалії як елемент етнокультурного контексту, пов'язані з соціальними, культурними та національними навичками носіїв мови, тому перекладач має відчувати, сприймати та знати всі мовні тонкощі носіїв мови-сприймача, мови, рідної для читача. Адже мета перекладу полягає не в збереженні своєрідностей мови, якою написано оригінал, а в передачі своєрідностей стилю автори засобами конкретної цільової мови. Адже як стверджує Р. П. Зорівчак: «стиль перекладеного твору в ідеалі – це максимально можливе відображення авторського ідіостилу, це результат віднайдення у цільовій мові найвдаліших засобів для вираження змісту, перестворення функцій усіх компонентів оригіналу» [10, с. 159].

В окремих випадках фрагмент твору сповнений настільки значною кількістю реалій, що, аби переклад був зрозумілий читачеві, потрібно не просто перекласти певні реалії, а опрацювати та адаптувати їх до компонентів дійсності носіїв цільової мови.

Для відтворення реалій, які позначають релігійні поняття в творі, таких як: *la Misa de prima, el Deán, las Ánimas* Конєва використала дескриптивну перифразу (у випадках, коли немає відповідника в українській мові) та субституцію.

Переклад реалії *señora* українською мовою *дружина* зумовлений контекстом твору. Існують різні варіанти в українській мові: 1) сеньйора, пані, добродійка; 2) господиня, власниця; 3) дружина, жінка; 4) свекруха, теща [1, с. 251].

<p>(28) <i>En Andalucía, por ejemplo, las personas de suposición continuaban levantándose muy temprano; yendo a la Catedral a <u>Misa de prima</u>; aunque no fuese <u>día de precepto</u>: almorzando, a las nueve, un huevo frito y una <u>jícara</u> de chocolate con picatostes; comiendo, de</i></p>	<p>(28) <i>В Андалузії, наприклад, люди поважні вставали як тільки на світ благословиться і рушали до собору на <u>ранню службу божу</u> (навіть у <u>будень</u>); снідали о дев'ятій годині яєчною чи <u>чашкою</u> шоколаду з грінками; обідали між першою та</i></p>
---	---

una a dos de la tarde, puchero y principio, si había caza, y, si no, puchero solo; durmiendo la siesta después de comer, paseando luego por el campo; yendo al Rosario, entre dos luces, a su respectiva parroquia; tomando otro chocolate a la Oración (éste con bizcochos); asistiendo los muy encopetados a la tertulia del Corregidor, del Deán, o del título que residía en el pueblo; retirándose a casa a las Ánimas; cerrando el portón antes del toque de la queda; acostándose incotinenti con su señora (los que la tenían)... [58, с. 11].

другою годиною юшкою та смажениною, якщо була дичина, а як ні — самою юшкою; після обіду спочивали, тоді виходили на прогулянку; смерком йшли до вечерні в свою парафіяльну церкву; повернувшись, пили вдруге шоколад (тепер уже з бісквітом); найбільш честолюбні відвідували звані вечори у корехідора, церковного старшини або ще якоїсь місцевої титулованої персони; поверталися додому, вже коли в церквах читали «поминання»; замикали двері ще до дзвону — знаку гасити світло; вкладалися спати зі своїми дружинами (хто їх мав)... [54, с. 26].

Іноді поняття на позначення реалій «чужого життя» або чужомовних реалій запозичують та освоюють в іншомовному середовищі. Як стверджує І. Кочан, причини таких запозичень, насамперед, це позначення реалій чужого життя та створення однослівного терміна замість багатослівного тлумачення. Коли слово-реалія проникає в систему мови-реципієнта, воно втрачає широке коло різноманітних значень, властивих йому в мові-джерелі, і закріплюється в єдиному значенні, найчастіше предметно-речовому [17, с. 4].

Прикладом в українській мові є слова *сієста* та менш поширена реалія, яка поступово входить в активний вжиток – *тертулія*. Реалія *la tertulia* є досить багатозначною:

1. *f.* Reunión de personas que se juntan habitualmente para conversar o recrearse.
2. *f.* En los antiguos teatros de España, corredor en la parte más alta.

3. f. En los cafés, lugar destinado a mesas de juegos de billar, cartas, dominó, etc.

Проте в українській мові закріпилося значення *літературний вечір*: «У центральній міській бібліотеці відбулася літературна тертулія, присвячена всесвітньому дню книги» [57]. Тому не завжди доречно використовувати транскрипцію, важливу роль також відіграє контекст, у якому вжито реалію. У «Трикутному капелюсі» мова іде про звані вечори, на які збиралася місцева знать – *tertulianos*.

(29) ¿Tan rico era el Molinero, o tan imprudentes sus tertulianos? [58, с. 14].

(29) Хіба мірошник був такий вже багач, чи то гості його такі вибагливі? [54, с. 29].

Також зустрічаємо синонім слова *las tertulias* – *sabrosas reuniones*.

(30) Cerca de tres años continuaron estas sabrosas reuniones, hasta que, contra la previsión de todo el mundo, entraron en España los ejércitos de Napoleón y se armó la Guerra de la Independencia [58, с. 149].

(30) Майже три роки збиралося на млині добірне товариство, аж поки в Іспанію ввійшли війська Наполеона і почалася війна за незалежність [54, с. 97].

У всіх випадках Конєва не використовує транскрипцію чи дослівний переклад, а застосовує дескриптивну перифразу чи гіперонімічне перейменування.

У словнику Королівської академії іспанської мови RAE знаходимо декілька визначень лексеми *siesta*:

1. sueño que se toma después de comer;
2. tiempo destinado para dormir o descansar después de comer;
3. tiempo después del mediodía, en que aprieta más el calor;
4. música que en las iglesias se cantaba o tocaba por la tarde.

Dormir, o echar, alguien la siesta locs. verbs. Echarse a dormir después de comer.

Оскільки в творі вжито сталий вираз *dormir siesta*, потрібно знайти відповідник в українській мові або використати дескриптивну перифразу. Конєва використовує субституцію та віднаходить в українській мові відповідник «перепочити», який досить близький за семантико-стилістичними функціями із реалією мови-джерела.

Отже, в текстах художнього дискурсу всі реалії виступають стильотворчими засобами. Основними прийомами і трансформаціями, що застосовуються під час перекладу реалій у художніх творах є: транскрипція/транслітерація, калькування, дескриптивна перифраза, пошук місцевого аналога та гіперонімічне перейменування. Ж. Конєва при перекладі використала різноманітні способи відтворення реалії, які не тільки передають значення реалії, а й відповідають контексту. Найбільш вживаним способом є комбінована реанімація (транскрипція, транслітерація та опис). При перекладі топонімів та онімів використано транслітерацію. Реалії повсякденного життя відтворено наближенням до реалій відомих читачу, за допомогою функціонального аналогу або приблизного перекладу.

3.2. Медійний дискурс

Переклад текстів медіа-дискурсу передбачає не тільки відтворення ідейно-художнього змісту першоджерела, а й естетичної форми першотвору. Оскільки медійні тексти, хоча й висвітлюють подію, ураховуючи різні думки, слугують інструментом класового контролю, передаючи офіційну думку за допомогою «закодованої знакової системи», яку являє собою мова преси, упроваджують певні цінності та викорінюють інші, модуляції на будь-якому рівні (графічному, лексичному, синтаксичному) набувають особливого значення [46]. Перед перекладачем постає завдання: зробити переклад зрозумілим для читача, достовірно відтворивши національну специфіку,

проте не перевантажуючи незрозумілими деталями. Саме тому питання перекладу реалій є досить важливими в публіцистичному дискурсі.

А. Д. Швейцар у своїй праці «Теорія і практика перекладу», досліджуючи переклад газетно-інформаційних та публіцистичних текстів з англійської мови, дійшов до висновку, що головним критерієм при виборі способів перекладу реалій в публіцистичних текстах є установка на читача. Якщо середньостатистичному читачу знайома дійсність мови-джерела, доцільно використовувати транскрипцію чи кальку, проте в інших випадках потрібно «більш дієві засоби осмислення». Тут наряду з традиційними прийомами перекладу, які застосовують для передачі смислового змісту тексту (таких, як субституція, гіперонімічна та інтергіперонімічна трансформація), використовуються і прийоми, характерні для передачі прагматичних аспектів тексту, наприклад: заміна реалії її аналогом, опис, пояснення, перекладацькі примітки [45, с. 171–172].

Найпоширенішими видами реалій в медійних текстах є етнографічні, суспільно-політичні та ономастичні реалії. На переклад антропонімів та топонімів необхідно звернути особливу увагу, оскільки вони становлять ключову інформацію, яку потрібно достовірно відтворити перекладачеві.

З погляду теорії перекладу існують дві можливості відтворення ономастичних реалій: транскрипція (транслітерація) чи переклад. Аби обрати правильний варіант необхідно враховувати семантичне значення власних назв. Влахов та Флорін пропонують наступну класифікацію [8, с. 211]:

- 1) імена-знаки, імена-мітки, які не мають власного значення, а тільки називають об'єкт;
- 2) імена, які мають певне семантичне значення;
- 3) імена, які в залежності від контексту міняють свою приналежність до однієї з перших двох груп.

Одиниці першої групи «в чистому вигляді» завжди транскрибуються. Одиниці другої групи містять певне значення, яке обумовлює можливість їх перекладу. Проте серед них виділяють імена, які по традиції тільки

транскрибуються чи перекладаються. Наприклад, тільки транскрибують назви періодичних видань та видавництв. Навіть якщо враховувати пояснення А. В. Федорова, що таким чином «підкреслюється їх взаємозв'язок з певною країною» [38, с. 189], значення імен, яке не пояснюється в оригіналі, бажано зробити зрозумілим для читачів перекладу. Адже в назві будь-якого періодичного видання містяться дані про його ідеологію, тематику, політичне забарвлення та інша важлива інформація для читача.

Наведемо для прикладу назви найвідоміших періодичних видань Іспанії: *El Mundo* – щоденна газета «Ель Мундо»; *El País* – щоденна газета «Ель Паїс»; *La Vanguardia* – щоденна газета «Вангвардія»; *Marca* – щоденна спортивна газета «Марка». Іноді окрім традиційної транскрипції, в дужках зазначають переклад відповідної назви (або навіть прямий переклад за необхідністю).

Одиниці другої групи мають певний зміст, який зумовлює можливість їх перекладу. До них належать назви різноманітних організацій, агенцій, установ, премій та ін. У випадках, коли дослівний переклад не передає достовірно значення реалії, використовують комбіновану реномінацію.

(38) *Las asuntos sociales que más preocupan al mundo, como migraciones, feminicidios, violaciones de derechos humanos, medio ambiente o diversidad sexual, protagonizaron este viernes los trabajos ganadores de los Premios Internacionales de Periodismo Rey de España. Los galardones fueron para informadores y medios de cinco países iberoamericanos, aunque la mayor parte de España (cuatro) y Colombia (tres). Estos premios son otorgados por la Agencia EFE y la Agencia Española de Cooperación Internacional para el Desarrollo (AECID) [71].*

(38) *Соціальні питання, які найбільше хвилюють світ, такі як міграція, феміцид, порушення прав людини, забруднення навколишнього середовища чи сексуальна толерантність, відіграли головну роль у роботах переможців Міжнародної премії з журналістики Короля Іспанії, яку вручили цієї п'ятниці. Нагороди отримали працівники та агенції ЗМІ з п'яти*

іспаномовних країн, хоча більшість з Іспанії (чотири) та Колумбії (три). Ця премія присуджуються агенцією EFE та Агенцією з міжнародного співробітництва заради розвитку Іспанії (AMCI).

1. *Los Premios Internacionales de Periodismo Rey de España* – Міжнародна премія з журналістики Короля Іспанії.

(39) *Los Reyes de España entregan los Premios Princesa de Asturias* [62].

(39) Премії принцеси Астурійської: нагороди від короля Іспанії [56].

2. *Agencia Española de Cooperación Internacional* – Агенція по міжнародному співробітництву Іспанії (AMCI), структурний підрозділ Держсекретаріату по міжнародному та ібероамериканському співробітництву, наділений виключним правом на розроблення та реалізацію політики по розвитку співробітництва із зарубіжними країнами [53, с. 21]. «Іспанська Агенція з міжнародного співробітництва заради розвитку ухвалила Програми стипендій МАЕС-АЕСІД у напрямках мистецтво, навчання та культура на навчальний 2016-2017 рік» [61].

3. *Agencia EFE* – Міжнародне інформаційне агентство Іспанії. «У період з липня в Барселоні сталося вісім убивств, а також кілька нападів із ножем, зазначає агенція EFE. У міській раді Барселони минулого тижня заявили, що в місті спостерігається криза безпеки» [55]. «Основна іспанська агенція новин EFE представила фотовиставку з 60 світлин, присвячених цій тематиці» [57].

До третьої групи відносяться власні назви, транскрипція чи переклад яких залежить від контексту. Наприклад, в публіцистичних текстах іспанських видань досить часто можна зустріти топоніми *Iberoamérica* та *Hispanoamérica*, які українською мовою перекладають як Латинська Америка. Проте їх значення дещо різняться та така генералізація може порушити адекватність перекладу.

Iberoamérica – Ібероамерика (Іbero-Америка). Загальна назва Іспанії та країн Латинської Америки, що мають багато загальних рис в історії, культурі

та релігії. Термін Ібероамерика має більш широке значення, ніж Іспаноамерика та включає Португалію і Бразилію.

Hispanoamérica – Іспаноамерика (Латиноамериканська Америка, Іспанська Америка). Загальна символічна назва Іспанії та країн Латинської Америки (колишніх ісп. колоній), що мають спільну історію, мову, культуру та релігію.

Hispanos – «іспанос», іспаномовні жителі чи іммігранти латиноамериканці. У США – загальна назва вихідців із країн Латинської Америки.

Коли мова йде про Американський континент, часто використовують назву *Латинська Америка*, яка умовно об'єднує всі країни, що розташовані від Мексики до Аргентини та Чилі. Таке об'єднання базується на мовному критерії: в даних країнах розмовляють на мовах романської групи (іспанській, португальській та французькій), які походять від латинської мови. Якщо мова йде про країни, де говорять іспанською та португальською мовою, то використовують термін Ібероамерика, якщо тільки про іспаномовні країни, то Іспаноамерика [35, с. 23].

У статті «Українська американістика: Політологічний дискурс» Тихомирова зазначає, що для позначення досліджень центрально- і південноамериканських країн вживаються терміни «латиноамериканістика» (Latin American Studies) або «іберо-американістика» (Ibero-American Studies), специфіки життя афроамериканців – «афро-американістика» (Afro-American Studies) [36, с. 92].

Особлива важлива диференціація при перекладі назв іспаномовних видань, які містять топоніми *Iberoamérica* та *América Latina*. Іспаномовний науковий журнал *Iberoamérica* чи «Ібероамерика», створений Центром іберійських досліджень Інституту Латинської Америки Російської академії наук в 1998 році. На сторінках видання автор аналізують сучасні проблеми економіки, внутрішньої та зовнішньої політики, соціології та культури країн Латинської Америки, Карибського басейна та Іберійського півострова. До

цього видавався російськомовний журнал «Латинська Америка» та поширювався під назвою «América Latina» [26].

Певні реалії, в складі яких є топоніми, мають переносне значення. Наприклад, у сучасних іспанських публікаціях можна зустріти вираз *el país de pandereta* чи *España de pandereta*. Дослівно це «країна бубна», проте насправді цей вислів має зовсім інше значення. У таких випадках при перекладі доцільно використовувати міжмовну транспозицію на конотативному рівні.

(40) *Fue Antonio Machado el que escribió La España de charanga y pandereta. Seguro que no se imaginaba hasta qué punto nos convertiríamos en un país caracterizado por este instrumento musical. Y no precisamente por nuestro arte. ¿Que por qué somos un país de pandereta? Aquí te traemos 10 motivos* [68].

(40) *Саме Антоніо Мачадо написав: «Іспанія – країна оркестру та бубна». Ви точно не уявляли, наскільки ми є втіленням країни, що характеризується цим музичним інструментом. І не через наше мистецтво. Тож чому ми «країна бубна?»»*

España de la pandereta f – «псевдотипова Іспанія», «стереотипна Іспанія». Жартівливо-іронічний вираз, що відноситься до викривленого сприйняття Іспанія як країни, ніби то, виключно фольклорних танців, народних пісень та бою биків. Вираз заснований на дешевих сувенірних листівках, призначених для продажу іноземним туристам, із зображенням танцюючих іспанських дівчат та хлопців у національних костюмах із бубном (*pandereta*) в руках.

Las Españas – вираз, що пояснює поліетнічність та історико-культурне міжрегіональне різноманіття Іспанії, підкреслює багатомовний характер країни, широке використання, окрім іспанської, інших мов – каталанської, баскської, галійської, а також різноманітних діалектів.

Значну кількість реалій містять публікації на спортивну тематику. Наприклад, заголовок іспанської спортивної статті: «*Mikel Rico, el pichichi*

azulgrana que nadie esperaba» [69]. – «Мікель Ріко – найкращий бомбардир, який здивував усіх».

azulgrana – синьо-гранатовий клуб (футбольний клуб Барселони). Так називають все, що пов'язано зі спортивним клубом «Барселона», форма гравців якого традиційно поєднує синій та гранатовий колір.

pichichi – трофей Пічічі. Премія, яку присуджує іспанська спортивна газета «Марка» гравцю, який забив найбільшу кількість голів за результатами спортивного сезону.

Якщо мова йде про публікацію в спортивному виданні, яке спеціалізується на новинах про футбол, достатньо використати транслітерацію чи транскрипцію для відтворення реалій. Проте у випадках, коли стаття розрахована на загальну аудиторію, необхідно пояснити значення реалії в контексті чи використати комбіновану реномінацію. Наприклад: «Реал готується до рестарту сезону, так як й інші іспанські команди, проте в складі мадридців є багато особистих рахунків. Вони в кожного свої», – пише популярна іспанська газета. «Так, Зідан одержимий бажанням виграти саме Ла Лігу, Куртуа хоче здобути трофей Самори, Бензема потрібен титул Пічічі, Рамос не відмовився би від нових рекордів та контрактів» [72].

liga – *Ла-Ліга* чи *Прімера*, професійний чемпіонат Іспанії по футболу.

liguero (adj) – що відноситься до чемпіонату Іспанії по футболу.

(42) *Raúl González recordó, en una entrevista concedida a ESPN, que el Real Madrid de los Galácticos, bautizado así tras las llegadas de Ronaldo y Beckham, no logró conquistar la Copa de Europa [69].*

(42) *Рауль Гонсалес в інтерв'ю спортивному каналу ESPN нагадав, що «галактики» Реал Мадриду, як називають їх після повернення Роналду та Бекхема, не змогли завоювати Кубок Європи.*

era galáctica – ера «Галактікос» називають період, коли за клуб «Реал Мадрид» виступали Зідан, Рональдо, Бекхем та Фігу. *Galácticos* – «галактики», «галактікос», «суперзірки». Прізвисько чотирьох знаменитих

гравців світового класу футбольного клубу «Реал Мадрид», які грали в сезонах з 2002 – 2004.

Політичні статті насичені суспільно-політичними реаліями, що позначають назви посад та органів влади. Оскільки політична система України та Іспанії досить різняться, при відтворенні реалій застосовують приблизний переклад.

(43) *Uno de los barones socialistas más críticos con las alianzas que ha tejido Pedro Sánchez para mantenerse en el poder ha estallado este jueves contra la propuesta del Gobierno de reformar el Código Penal [71].*

(43) *Один з найвпливовіших соціалістичних партійних «баронів», якого Педро Санчес прикликав, аби залишитися при владі, виступив проти пропозиції уряду про реформування Кримінального кодексу у цей четвер.*

barón – барон. 1. Дворянський титул. 2. *del PSOE* – партійний «барон», регіональний лідер соціалістичної партії, впливовий керівник ІСРП. В сучасній іспанській політичній лексиці використовується метафорично для позначення найбільш впливових членів керівництва Іспанської соціалістичної робітничої партії (Partido Socialista Obrero Español) та її регіональних лідерів.

(44) *El término conseller en cap no se encuentra ni en el Estatut ni en ninguna ley catalana, sino que aparece únicamente en disposiciones reglamentarias [65].*

(44) *Термін «консельєр-ен-кап» (головний радник) не фігурує ні в Статуті, ні в жодному іншому законі Каталонії, а згадується лише в нормативних положеннях.*

Conseller en cap – консельєр-ен-кап (головний радник), голова Виконавчої Ради – головного адміністративного органу в системі Женералітату (Generalitat) Каталонії. Назначається на цей пост представником Женералітату після попередньої консультації з парламентом Каталонії.

(45) *En el marco institucional catalán, por una parte, no existe la figura del jefe del Estado, y ello comporta que el presidente de la Generalitat ostente algunas funciones representativas similares a las de un jefe de Estado [60].*

(45) *У каталонській інституційній структурі, з одного боку, постаті глави держави не існує, а це означає, що президент Женералітату має деякі представницькі функції, подібні до функцій глави держави.*

Generalitat – Женералітат, назва вищого органа регіонального самоуправління в Каталонії та Валенсії.

(46) *Suponiendo que hubiera estado vigente desde hace años una Ley Orgánica de desarrollo del Título II de la Constitución, la llamada Ley de la Corona, es muy probable que el futuro de la monarquía estuviese ahora más despejado [66].*

(46) *Якщо припустити, що Органічний закон для розробки розділу II Конституції, так званий Закон про Корону (іспанську монархію), діяв роками, то дуже ймовірно, що майбутнє монархії зараз було б зрозумілішим.*

Leyes Orgánicas – Органічні закони, основоположні закони, які безпосередньо виникають із Конституції та сприяють її точному дотриманню та виконанню.

Corona (de España) – Корона (іспанська корона). Офіційна назва іспанської монархії як інституту державної влади. У більш широкому сенсі, політико-юридична структура, очолювана головою іспанської влади – королем.

(47) *Ni dedazo ni conspiración [65]. – Ні волюнтаристським рішенням ні корупції.*

dedazo – дедасо, (від ісп. палець), волюнтаристське рішення, антидемократична процедура (без попереднього обговорення, голосування, виборів).

(48) *Curro Romero reapareció el pasado jueves, 28 de febrero, Día de Andalucía en el Teatro de La Maestranza, a pocos metros de la plaza de toros de Sevilla, para recibir el título de Hijo Predilecto de la Comunidad, que le había concedido*

el gobierno autonómico porque es un claro ejemplo de superación y de talento andaluz [60].

(48) *Керро Ромеро знову з'явився на публіці минулого четверга, 28 лютого, у день Андалусії, у будівлі Театро де Ла Маестранса, у декількох метрах від ацени для бою биків Севільї, щоб отримати титул «Почесного громадянина», який був наданий йому урядом автономної спільноти, оскільки він є втіленням досконалості та андалузського таланту.*

Hijo Predilecto – «Почесний син». Почесне звання в Іспанії, близьке по значенню до «Почесного громадянина», яке присуджують по рішенню місцевої адміністрації відомим політичним чи громадським діячам, членам королівської сім'ї в знак вдячності за їх особливі заслуги перед містом, муніципальним округом чи провінцією.

Серед реалій також є неологізми, поява яких зумовлена особливостями національного менталітету. Іспанцям, як і будь-якій іншій нації, притаманна сукупність історичних, культурних та генетичних особливостей, які проявляються в специфіці поведінки та ставлення до життя. Наприклад: *pasota* – «*пасота*» людина, яка з легкістю та цинізмом відноситься до життя, традиційним людським та сімейним цінностям, політичним та державним інститутам. В 1960 – 1980 серед молоді в Іспанії був розповсюджений неформальний рух – пасотизм (*pasotismo*) як одна з форм протесту проти соціально-політичної дійсності, морально-етичних норм та умовностей буржуазного суспільства.

(49) *11 síntomas de que eres todo un pasota* [74].

(49) *11 ознак того, що ви «пасота» (людина, яка з легкістю відноситься до життя).*

tapear (ir de tapas) – ходити по барах, аби спробувати різноманітні іспанські закуски – «тапас».

(50) *En España es muy común ir de tapas: una tradición que consiste en ir de bar en bar con amigos a comer y a beber (normalmente cerveza o vino)* [67].

(50) В Іспанії розповсюджена традиція «ходити на тапас»: традиція, яка полягає в тому, що ходити від бару до бару з друзями, їсти та пити (зазвичай пиво чи вино).

tutear – звертання до співрозмовника на «ти».

(51) ¿Tú o Usted? Estigmatización del tuteo en Bogotá [47]. – *Ти чи Ви? Стигматизація «тутео» в Боготі.*

Оскільки виникнення та функціонування цих реалій пов'язане з національним менталітетом, при перекладі необхідно максимально детально пояснити їх значення, використавши дескриптивну перифразу чи комбіновану реномінацію. Відмінність української та іспанської культур не дозволяє відтворити реалію методом субституції чи віднайденням відповідника.

Туристичні тексти відіграють не тільки інформативну, а й спонукальну функцію. Це зумовлює необхідність дотримання традицій цільової мови, оскільки необхідно в першу чергу враховувати ефективність викладу інформації та прагматичний вплив на читача. Переклад реалій становить значну проблему для адаптації туристичних текстів, адже в них закладена основна інформація про національну-культурну своєрідність.

Поширеним способом відтворення реалій в туристичних текстах є транслітерація та калькування, які дозволяють у повній мірі передати етнокультурну інформацію чужої дійсності.

Batalla del Vino – «Винна баталія». «Фестиваль вина». «Винна битва». «Битва вином». Жартівлива назва традиційного щорічного святкування, що проводять в кінці червня в місті Лос-Ріскос-де-Білібіо (Los Riscos de Bilibio), провінції Аро. Особливість театралізованого виступу – вулична битва між двома сторонами, які за допомогою різних хитромудрих пристроїв та металевих пристосувань повинні облили суперника молодим вином. Учасниками бою стають як місцеві жителі, так і туристи.

Camino de Santiago – Шлях Сантьяго (Шлях святого Якова, Шлях до Сантьяго) – 1. Традиційний маршрут паломників, які направляються із країн

Західної Європи до східної частини м.Сантьяго-де-Компостела, для поклоніння могилі одного з найближчих учнів Ісуса Христа – апостола Якова. 2. У просторіччі, назва Чумацького шляху (Vía Láctea).

Існують реалії, які мають декілька значень та трактуються залежно від контексту. Наприклад, *ensanche m* – енсанче (букв. «розширення»), назва масштабних архітектурних проєктів та будівельних робіт по модернізації старовинних кварталів, будівництву нових міських кварталів та розширенню центральних вулиць, проведених у крупних містах Іспанії – Мадриді, Барселоні, Більбао та інших. Проте також *el Ensanche* – назва центрального району Барселони.

(52) *Los ensanches constituyen una de los medios fundamentales en la reordenación urbana en el siglo XIX [63].*

(52) *Будівельні роботи по модернізації старовинних кварталів були основними методами перебудови в XIX ст.*

(53) *Un gran distrito vertebrado por manzanas octogonales y vértices truncados en forma de chaflán concentra gran parte de los edificios con valor patrimonial de la ciudad. Concebido por el ingeniero y urbanista Ildefons Cerdà, el Ensanche es fruto del esplendor burgués de la Barcelona de la segunda mitad del siglo XIX, de la ruptura de la ciudad con su pasado medieval y de la voluntad de convertirse en una ciudad moderna [70].*

(53) *Масштабний район, що складається з восьмигранних блоків та усічених кутів, містить значну частину будівель, що мають цінність для національного спадку міста. Задуманий інженером та містобудівником Ільдефонсом Черда, Ель Енсанче є втіленням буржуазної пишності Барселони в другій половині 19 століття, віддалення міста від його середньовічного минулого та прагнення стати сучасним містом.*

У першому випадку доречно застосувати дескриптивну перифразу та опустити саму реалію, тоді як в другому випадку необхідно затранслітерувати назву та, якщо цього вимагає контекст, додати пояснення.

Проте якщо необхідно зберегти фонетичне звучання та водночас передати зміст реалії, доцільно використовувати комбіновану реномінацію.

У туристичних текстах спостерігається тенденція перенесення реалії в початковому вигляді мови-джерела. Це стосується слів-реалій, які: 1) загальновідомі та зрозумілі цільовій аудиторії; 2) назв місцевих закладів харчування, магазинів, торгових центрів зазначених у першоджерелі.

(54) *Te recomendamos comer el postre en Ballamia Heladeria y el aluerzo en La Provencita* [73].

(54) *Рекомендуємо з'їсти десерт в Ballamia Heladeria, а обід в La Provencita.*

Особлива увага до відтворення реалій зумовлена тим, що реалії в туристичних текстах відіграють не тільки інформативну, а й прагматичну функцію, тобто виступають в якості засобів створення образу туристичного напрямку та репрезентують його основні культурні цінності.

Функціонування реалій у творах кінематографа також зосереджене на створенні у глядачів уявлення про національний колорит та свідомість інших націй. Досить часто невідповідність авторського задуму назві кінокартини, хибно відтвореній перекладачем цільовою мовою, збиває з пантелику глядача, заважає його сприйняттю сюжетної лінії.

При перекладі творів кінематографа та передачі реалій проблема збереження національного колориту стоїть не так гостро, як при перекладі літературних творів, за умови демонстрації предмета чи явища, яке позначає реалія на екрані, оскільки перед перекладачем не стоїть задача підібрати єдину лексичну одиницю, яка відповідає за змістом денотату мови-джерела. Проте, коли слова-реалії наявні в репліках персонажів чи закадрових словах автора без візуалізації предметів, перекладач зіштовхується із тими ж проблемами, що при перекладі художніх текстів. Варто також підкреслити обмеженість способів відтворення реалій в порівнянні із арсеналом, доступним при перекладі творів художнього дискурсу. Оскільки працюючи над субтитрами до фільму чи серіалу перекладач не має можливості

використовувати різні пояснення та перекладацькі коментарі в примітках до твору.

Розглянемо переклад українською назви фільму жахів «Ель Кукуй» (El Coso). У фільмі йде мова про містичного монстра-привида, який є прототипом українського Бабая. У лінгвокраїнознавчому словнику-довіднику знаходимо таке визначення:

coso – Ель Кукуй, коко, пугало, бабай. Фантастична істота, якою в Іспанії лякають неслухняних дітей. Зазвичай з'являється з темноти та нагадує домового чи привида. Так, Ф. Гойя зобразив у третій офорті серій «Капрічос»: «Ось з'являється коко («Que viene el coso») зі злобним обличчям та в темному плащі [53, с. 150].

Оскільки в українській мові є близький відповідник, доцільно використати метод уподібнення та вжити український аналог «бабай». Проте такий спосіб перекладу має небезпеку перенесення глядача в рідне середовище та знебарвлення національного колориту твору.

Ю. В. Артемьева виділяє наступні способи осмислення реалій у кінематографі [1, с.104]:

- візуалізація образу (підходить лише для матеріальних предметів національного побуту та не знайомить глядачів із їх назвою);
- комбінація візуального образу предмета з озвучуванням його назви одним із героїв;
- пояснення реалій в репліках одного з героїв;
- пояснення в закадровому тексті (підходить не для всіх жанрів кінопродукції).

Всі методи та прийоми, які використовують при перекладі кінематографічних картин для передачі значення певної реалії залежать не тільки від майстерності перекладача, а й від жанру твору та адресата (його вікової категорії, соціальної сфери, рівня освіченості).

При аналізі перекладу до іспанської кінострічки «Розкажи мені, як це було» (*Cuéntame cómo pasó*) на українську мову виявлено наступні способи передачі реалій:

1. Транслітерацію та транскрипцію.

(56) *Hombre, es que ¿no les va a dar 5 duros a cada uno?* – Чоловіче, хіба вам важко кожному дати по 5 ду́ро?

(57) *Le rebajaré las 300 pesetas.* – Я уступлю вам ще 300 песет.

(61) *Bueno pues, me compraría también un descapotable.* – ¿Un biscúter? Ну, я б ще собі купив кабриолет. Біскутер?

(63) *Seguro, si las extranjeras se creen que todos los españoles somos toreros y cantantes.* – Іноземки думають, що всі ми, іспанці, тореро та співаки.

(65) *Por comerme una paella sin tener que hacerla yo.* – Хочеться з'їсти приготовану кимось паелью, а не готувати її самій.

(67) *¿Qué haría la señora con 60 millones?* – І що б зробила сеньйора зі своїми 60 мільйонами?

(72) *Mira, no les des un céntimo más.* – Слухай, не давай йому більше не сентіма.

(74) *Es que va a empezar y mi madre está sola preparando la tortilla y todo.* – Вже розпочинається, а моя мама сама готує тортілью.

(81) *Cervan, que no saben lo que es el Jabato.* - Серван, та вони навіть слова такого не знають, хабато.

(85) *¿Me puedo comer el churro?* – Можна я чуррос з'їм?

(95) *Jamón de Jabugo, y dos chorizos de Cantimpalo, dos cuartos de kilo de cecina, un lomo de Salamanca.* – Хамон із Хабуго, два чорізо із Кантімпало, півкіло яловичої ковбаси, шинку із Саламанки.

(100) *Habrà cola en la churrería.* – Напевно черга до чуррерії.

2. Гіперонімічне перейменування.

(66) *¿Has echado la quiniela?* – Ти заповнив лотерейний білет?

(70) *¿Has pagado la porra?* – Ти зробив ставку?

(80) *Porque no vaya a ser que llegues allí y te metan de chacha.* – А то змусять тебе працювати домробітницею.

(88) *¿Jugamos a las chapas?* – Пограємо в кришки?

(90) *Hicimos rosquillas y convidamos a chocolate todo el mundo.* – Зробили пончики та всіх запросили на гарячий шоколад.

(92) *Dice mamá que ya que no hay Casa de Campo, por lo menos tortilla.* – Мама каже, що якщо не парк, то принаймні би тортілья.

(94) *Te ha preparado un aperitivo, que vamos.* – Я приготувала тобі закуски, давай.

(98) *Yo quiero pila y fuego de leña.* – Я хочу пральну дошку та дров'яну піч.

3. Дескриптивна перифраза.

(54) *Ahora era una mujer de mucho punto y pocas palabras.* – Вона була серйозною жінкою та говорила тільки по суті.

(62) *Porque dio un braguetazo, no me diga que no.* – Тому що він одружився на ній через гроші, чи не так.

(69) *Eso te pasa por tener un novio como el que tienes, porque vaya cenizo que te ha tocado.* – Це через те, що ти з таким нареченим зв'язалася, от він тобі і приносить нещастя.

(73) *Qué manís de escuchar la crónica esta de la taurina en la comida.* – Обов'язково тобі слухати про бій биків під час їжі.

(78) *Ahora Luis va a volver a pasar el cepillo.* – Зараз Луїс знову пройде з ящиком для пожертв.

(84) *Tengo que comprar ropa para Tony, matrícula, zapatos, un abrigo nuevo para ti.* – Мені потрібно купити одяг для Тоні, заплатити за навчання, одяг, нове пальто для тебе.

4. Комбінована реномінація.

(86) *No pueden ser unas Gorila como siempre?* – А можна купити «Горіли» (бренд взуття), як завжди?

(97) *No, si terminamos en Carabanchel.* – Ні, ми так опинимося у в'язниці Карабанчель.

5. Калькування.

(93) *Anda, ponte dos cañas más y un pincho de chipirón.* – Принеси мені ще два стакани і один пінчос з кальмаром.

(96) *¿Has escuchado el chiste de el Generalísimo?* – Ти чув жарт про Генералісімуса?

6. Віднайдення ситуативного відповідника.

(55) *Hay muchas mujeres, no se va a terminar el mundo, ya encontrarás otra y si no encuentras ninguna mejora para ti, el buye solo bien se lame.* - У світі багато жінок, на ній світ не зійшовся, знайдеш іншу, а якщо ні – то ще краще, будеш вільний як вітер у полі.

(59) *Es que hay que tener cuidado, que si no se te suben a las barbas.* – Потрібно бути напготові, щоб тобі не сіли на шию.

(60) *Pero si has pegado un grito que me has puesto la piel de gallina.* – Ти так заволав, що у мене аж волосся дибки стало.

(83) *Antonio, que siempre te toman el pelo.* – Антоніо, от чому тебе завжди обводять докола пальця.

Отже, основним критерієм при виборі способів перекладу реалій у текстах медійного дискурсу є установка на читача. Найпоширенішими видами реалій у медійних текстах є етнографічні, суспільно-політичні та ономастичні реалії. У туристичних текстах реалії відіграють не тільки інформативну, а й прагматичну функцію, тобто виступають в якості засобів створення образу туристичного напрямку та репрезентують його основні культурні цінності. Функціонування реалій у творах кінематографа також зосереджене на створенні у глядачів уявлення про національний колорит та свідомість інших націй. Порівнюючи із художнім дискурсом, при перекладі кінематографічних картин способи відтворення реалій більш обмежені, оскільки перекладач не має можливості використовувати пояснення та перекладацькі коментарі в примітках до твору.

Висновки до розділу 3

У текстах художнього дискурсу всі реалії виступають стильотворчими засобами. Основними прийомами і трансформаціями, що застосовуються під час перекладу реалій у художніх творах є: транскодування, калькування, дескриптивна перифраза, віднайдення ситуативного аналога та гіперонімічне перейменування.

Твір Педро Аларкона «Трикутний капелюх» сповнений етнографічними та суспільно-політичними реаліями. Ж. Конєва при перекладі використала різноманітні способи відтворення реалії, які не тільки передають значення реалії, а й відповідають контексту. Найбільш вживаним способом є комбінована реанімація (транскрипція, транслітерація та опис). При перекладі топонімів та онімів використано транслітерацію. Реалії повсякденного життя відтворено наближенням до реалій відомих читачу, за допомогою функціонального аналогу або приблизного перекладу.

Основним критерієм при виборі способів перекладу реалій в текстах медійного дискурсу є установка на читача. Найпоширенішими видами реалій в медійних текстах є етнографічні, суспільно-політичні та ономастичні реалії. Наряду з традиційними прийомами перекладу, які застосовують для передачі смислового змісту тексту (таких, як субституція, гіперонімічна та інтергіперонімічна трансформація), використовуються і прийоми, характерні для передачі прагматичних аспектів тексту, наприклад: заміна реалії її аналогом, опис, пояснення, перекладацькі примітки.

У туристичних текстах реалії відіграють не тільки інформативну, а й прагматичну функцію, тобто виступають в якості засобів створення образу туристичного напрямку та репрезентують його основні культурні цінності. Поширеними способами відтворення реалій в туристичних текстах є транслітерація та калькування, які дозволяють у повній мірі передати етнокультурну інформацію чужої дійсності.

Функціонування реалій у творах кінематографа зосереджене на створенні у глядачів уявлення про національний колорит та світогляд інших націй. Порівнюючи із художнім дискурсом, при перекладі кінематографічних картин способи відтворення реалій обмежені, оскільки перекладач не має можливості використовувати різні пояснення та перекладацькі коментарі в примітках до твору. Найбільш вживаними способами перекладу реалій у творах кінодискурсу є транслітерація/транскрипція, дескриптивна перифраза, гіперонімічне перейменування та віднайдення ситуативного відповідника.

ВИСНОВКИ

Реалії становлять значну частину національно маркованої лексики та виражають особливості світогляду іншомовного середовища. Різноманіття підходів до трактування поняття «реалія» та їх класифікації зумовлює складність дослідження даної теми. Реалії поділяють за приналежністю до певного періоду часу та місця, зв'язком із певною сферою життя та побуту, наявністю спільних референтів чи використовують комплексний підхід.

Реаліями доцільно іменувати не тільки слова й словосполучення, а й фразеологізми, що за семантикою є історичними, побутовими чи етнографічними реаліями. У деяких дослідженнях до реалій також відносять варваризми та етнографізми. Для позначення реалій використовують терміни «екзотизм», «культурема», в іспанській мові «el punto giso» чи «la categoría cultural».

Класифікація реалій є досить умовною та схематичною, оскільки значну кількість реалій можна одночасно віднести до кількох груп. Найбільш розповсюдженою є класифікація укладена С. Влаховим та С. Флорінім. Вони розподіляють реалії за предметним, місцевим, часовим та перекладацьким поділом. В. С. Виноградов окремо виділяє ономастичні та асоціативні реалії.

При роботі з реаліями мова йде не про прямий переклад, а про віднайдення семантико-стилістичного відповідника у мові-реципієнті або про трансляційне перейменування реалії. Основні труднощі, які постають перед перекладачем – це відсутність прямих відповідників у цільовій мові та необхідність достовірного відтворення конотативного значення. Головні умови відтворення реалій – це достовірне розуміння значення та співвіднесення із контекстом.

Існують два протилежні прийоми відтворення реалій при перекладі – транскодування та переклад. Залежно від ступеня передачі змісту та відтворення форми виділяють чотири способи перекладу: механічне відтворення реалій, створення нового слова, уподібнення та роз'яснення.

Вибір способу перекладу залежить від: жанрових та стилістичних характеристик тексту, вагомості реалій у контексті, характеру реалій, особливостей мови оригіналу і мови перекладу та читача перекладу.

При відтворенні топонімів та антропонімів, або, якщо реалія має вагоме семантичне чи стилістичне значення, застосовують транскодування. Гіперонімічне перейменування, уподібнення та віднайдення ситуативного відповідника є нейтральними методами та передбачають вилучення певної інформації, що сприяє упущенню культурологічної та лінгвокраїнознавчої атрибуції реалії. Дескриптивну перифразу застосовують аби якомога детальніше описати явище чи поняття, яке позначає реалія. Спосіб комбінованої реномінації дає змогу не тільки передати національне забарвлення реалій, а й донести якомога зрозуміліше значення мовою реципієнта.

У текстах художнього дискурсу всі реалії виступають стильотворчими засобами. Основними прийомами і трансформаціями, що застосовуються під час перекладу реалій у художніх творах є: транскодування, калькування, дескриптивна перифраза, віднайдення ситуативного аналога та гіперонімічне перейменування. Повість Педро Аларкона «Трикутний капелюх» характеризується різноманіттям любовно-побутових колізій, тому твір сповнений етнографічними та суспільно-політичними реаліями. Найбільш вживаним способом відтворення реалій у творі є комбінована реномінація – транскрибування та пояснення в перекладацьких примітках. При перекладі реалій повсякденного життя використано функціональний аналог, що дає змогу наблизити поняття до реалій мови-реципієнта.

Головним критерієм при виборі способів перекладу реалій в текстах медійного дискурсу є установка на читача. Серед найбільш вживаних реалій в медійних текстах є етнографічні, суспільно-політичні та ономастичні реалії. У туристичних текстах реалії відіграють не тільки інформативну, а й прагматичну функцію, тобто виступають в якості засобів створення образу туристичного напрямку та репрезентують його основні культурні цінності.

Поширеними способами відтворення реалій в туристичних текстах є транслітерація та калькування, які дозволяють у повній мірі передати етнокультурну інформацію чужої дійсності. Простежується тенденція до перенесення реалій у початковому вигляді мови оригіналу, якщо вони загальновідомі та не викликають труднощів для розуміння цільовою аудиторією.

Функціонування реалій у творах кінематографа зосереджене на створенні у глядачів уявлення про національний колорит та світогляд інших націй. Порівнюючи із художнім дискурсом, при перекладі кінематографічних картин способи відтворення реалій обмежені, оскільки перекладач не має можливості використовувати різні пояснення та перекладацькі коментарі в примітках до твору. Проаналізувавши переклад іспанської кінострічки «Розкажи мені, як це було» виявлено, що найпоширенішими способами відтворення іспанських реалій українською мовою є транслітерація та транскрипція, дескриптивна перифраза, гіперонімічне перейменування та віднайдення ситуативного відповідника.

Перспективами подальших досліджень в обраній галузі є створення загальних рекомендацій щодо перекладу реалій відповідно до типу дискурсу, оскільки у даній роботі продемонстровано, що особливості дискурсу визначають домінантні способи відтворення реалій при перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемьева, Ю. В., & Явари Ю. В. (2018). Перевод реалий в произведениях кинематографа. *Вестник Московского государственного областного университета. Серия «Лингвистика»*, 1, 101–109.
2. Бархударов, Л. С. (1975). *Язык и перевод: вопросы общей и частной теории перевода*. Москва: Международные отношения.
3. Вайсбурд, М. Л. (1972). Реалии как элемент страноведения. *Русский язык за рубежом*, 3, 98–100.
4. Виноградов, В. С. (2001). *Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы)*. Москва: Издательство института общего среднего образования РАО.
5. Виноградов, В. С. (1993). *Теория и практика перевода. Испанский язык: Пособие для студентов факультетов и институтов иностранных языков*. Київ: Вища школа.
6. Виноградов, В. С. (2003). *Лексикология испанского языка: Учебник*. Москва: Высшая школа.
7. Влахов, С., & Флорин, С. (1969). Непереводимое в переводе. (Реалии). *Мастерство перевода*, 6, 432–456.
8. Влахов, С., & Флорин, С. (1986). *Непереводимое в переводе*. Москва: Высшая школа.
9. Ворона, О. В., & Крисало, О. В. (2013). Переклад промовистих імен (на матеріалі казки-притчі Дж. Оруелла «Колгосп тварин»). *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 9 (268), Ч. I.
10. Зорівчак, Р. П. (1989). *Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози)*. Львів: Видавництво Львівського університету.
11. Катцер, Ю., & Кунин, А. (1964). *Письменный перевод с русского языка на английский (практический курс)*. Москва: Высшая школа.

12. Кашкин, И. А. (1977). *Для читателя-современника: Статьи и исслед.* Москва: Советский писатель.
13. Ковганюк, С. П. (1989). *Практика перекладу.* Харків.
14. Коптілов, В. В. (1971). *Актуальні питання українського художнього перекладу.* Київ: Видавництво Київського Університету.
15. Корунець, І. В. (2017). *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник.* Вінниця: Нова Книга.
16. Костюніна, Є. І. (2018). Реалії-топоніми у сучасному перекладознавстві та способи їх перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія», 37 (4), 162–164.*
17. Кочан, І. (2009). Термінологія: національна чи міжнародна? *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології», 648, 3–8.*
18. Кочерган, М. П. (2008). *Вступ до мовознавства : підручник. 2-ге вид.* Київ: Академія.
19. Кундзіч, О. Л. (1973). *Творчі проблеми перекладу.* Київ: Дніпро.
20. Кунин, А. В. (1967). *Предисловие // Англо-русский фразеологический словарь: В. 2 т. – 3-е изд., испр.* Москва: Советская Энциклопедия.
21. Латышев, Л. К. (1981). *Курс перевода: эквивалентность перевода и способы её достижения.* Москва: Международные отношения.
22. Левітін, Т. Л. (2012). Структури й семантичні особливості відтворення німецько- та англомовних реалій українською мовою. *Міжмовна та міжкультурна комунікація, 2 (1), 96–102.*
23. Левый, И. (1974). *Искусство перевода.* Москва: Прогресс.
24. Лотоцька, О. (2012). Особливості перекладу мовних реалій як одиниць безеквівалентної лексики (на основі англомовних прозових творів О. Генрі). *Наукові виклади, 3, 72–74.*

25. Мамедзаде, С. (1967). *Точность плюс вдохновение // Актуальные проблемы теории художественного перевода*, Материалы Всесоюз. симпоз. (Москва, 25 февр. – 2 марта 1966). Москва: Союз писателей.
26. Моисеев, А. (2018). «Iberoamérica» – это лицо нашей ибероамериканистики. *Международная жизнь*. Відновлено з: <https://interaffairs.ru/news/show/19169>
27. Мосиенко, Л. В. (2005). Лингвокультурологическая проблема классификации реалий. *Вестник Оренбургского государственного университета*, 11, 155–161.
28. Найда, Ю. Л. (1970). Наука перевода. *Вопрос языкознания*, 4, 3–14.
29. Петришен, О. Г. (2013). Поняття «реалія» як складова частина безеквівалентної лексики. *Мовні і концептуальні картини світу*, 16 (1), 406–409.
30. Погрібна, Т. А. (2016). Реалії як етнокультурні маркери в художньому тексті та їх переклад. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 10, 276–281.
31. Рецкер, Я. И. (1982). *Пособие по переводу с английского языка на русский язык*. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва: Просвещение.
32. Рецкер, Я. И. (1974). *Теория перевода и переводческая практика*. Москва: Международные отношения.
33. Соболев, Л. Н. (1952). *Пособие по переводу с русского языка на французский*. Москва: Изд-во лит. на иностр. яз.
34. Супрун, А. Е. (1958). «Экзотическая» лексика. *Филологические науки*, 2, 51–54.
35. *Теория межкультурной коммуникации: учебник и практикум для академического бакалавриата*. (2018). Москва: Издательство Юрайт.
36. Тихомирова, Є. Б. (2012). Українська американістика: політологічний дискурс. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*, 107(1), 90–96.
37. Томахин, Г. Д. (1981). Реалии в культуре и языке. *Иностранные языки в школе*, 1, 64–69.

38. Федоров, А. В. (1983). *Основы общей теории перевода: Лингвист. пробл.* – 4-е изд., доп. и перераб. Москва: Высшая школа.
39. Федоров, А. В. (2002). *О художественном переводе*. Відновлено з: <https://www.livelib.ru/book/1001481579/about-dozhestvennomperevode-raboty-19201940h-godov-andrej-fjodorov>
40. Фененко, Н. А. (2014). Функциональный потенциал реалий во французском тексте. *Вестник Воронежского государственного университета*, 12, 151–172.
41. Флорин, С. (1983). *Муки переводческие*. Москва: Высшая школа.
42. Флорин, С. (1972). Реалии под микроскопом. *Тетради переводчика*, 9, 57–59.
43. Шахова, К. А., & Баканов, А. Г. (1979). Заметки о переводе слов-реалий. *Теорія і практика перекладу: Респ. міжвід. наук. зб.*, 2, 93–99.
44. Швейцер, А. Д. (1970). К проблеме лингвистического изучения процесса перевода. *Вопросы языкознания*, 4, 30–42.
45. Швейцер, А. Д. (1988). *Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты*. Москва: Наука.
46. Шепель, Ю. (2017). Медіа-дискурс як засіб маніпулятивного впливу на читача. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 12, 302–307.
47. Cristal, Y. R. (2017). ¿Tú o Usted? Estigmatización del tuteo en Bogotá. *Anuario de Letras. Lingüística y Filología*, vol. V, sem. 2, 33–65.
48. Mayoral, A. R. (2001). *Aspectos epistemológicos en la traducción*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I.
49. Ruano Faxas, F. A. (2011, November 15). *Las realias y su importancia en la traducción, en la interpretación, en los doblajes, en los subtitulajes, en la creación hablada y escrita de discursos, en la lectura y en Internet*. Retrieved from: <https://ruanofaxas.com/article/las-realias-y-su-importancia-en-la19j6x763f3uf8-181/>

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

50. Ахманова, О. С. (1969). *Словарь лингвистических терминов*. Москва: Советская Энциклопедия.
51. *Словник української мови в 20 т.* (2010). Київ: Наукова думка.
52. *Словник української мови в 11 т.* (1980). Київ : Наукова думка.
53. *Учебный испанско-русский лингвострановедческий словарь-справочник*. (2006). Москва: Высшая школа.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

54. Аларкон, П. А. (1983). *Трикутний капелюх: Повість та оповідання*. Київ: Дніпро.
55. Афганського посла пограбували в Барселоні (2019, Серпень 19). *Інтерфакс-Україна*. Відновлено з: <https://ua.interfax.com.ua/>
56. Премії принцеси Астурійської: нагороди від короля Іспанії (2015, Жовтень 23). *Euronews*. Відновлено з: <https://www.euronews.com/>
57. Якубув, А. (2017). Іспанія та Кремль: жорстокий роман. *Укрінформ*. Відновлено з: <https://www.ukrinform.ua/>
58. Alarcón, P. (2002). *El sombrero de tres picos*. Editorial: Gaiferos.
59. Solís, A. (2020, January 23). Un barón del PSOE carga contra Sánchez. *Economía Digital*. Retrieved from: <https://www.economiadigital.es/>
60. Lorca, A. (2020, March 22). Curro Romero, Hijo Predilecto, artista (a su pesar) que acariciaba a los toros. *El País*. Retrieved from: <https://elpais.com/>
61. Becas y lectorados internacionales (2016, February 22). *Portal del Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación*. Retrieved from: <http://www.exteriores.gob.es/>

62. Ceremonia de entrega de los Premios Princesa de Asturias (2020, September 16). *Página oficial de la Casa de Su Majestad el Rey*. Retrieved from: <https://www.casareal.es/ES/Paginas/home.aspx>
63. Montagud, E. (2016, September 4). Los ensanches en España. *Cadiznoticias*. Retrieved from: <https://cadiznoticias.es/>
64. Pizano, E. S. (1996). *Cuentos de Tomás Carrasquilla Naranjo*. Colombia: Imprenta Nacional de Colombia.
65. Vintro, J. (2003, December 24). ¿El conseller en cap es un primer ministro? *El País*. Retrieved from: <https://elpais.com/>
66. Esteban, J. (2014). La necesaria Ley de la Corona. *El Mundo*. Retrieved from: <https://www.elmundo.es/>
67. Las tapas y la cultura española (2020). *Habla cultura*. Retrieved from: <https://hablacultura.com/>
68. Gómez, M. (2013, November 27). 10 motivos por los que España es un país de pandereta. *La Vanguardia*. Retrieved from: <https://www.lavanguardia.com/>
69. Mikel Rico, el pichichi azulgrana que nadie esperaba (2020, January 18). *Diario del Alto Aragón*. Retrieved from: <https://www.diariodelaltoaragon.es/>
70. Qué visitar en el Ensanche (2019, May 12). *Barcelona Bus Turístic*. Retrieved from: <https://www.barcelonabusturistic.cat/es>
71. Cañas, R. (2020, January 20). Los grandes asuntos sociales triunfan en Premios Rey de España de Periodismo. *Agencia EFE*. Retrieved from: <https://www.efe.com/efe/espana/1>
72. Raúl: ¿Galácticos? No ganamos ni una Champions (2015, January 12). *Unidad Editorial Información Deportiva Marca*. Retrieved from: <https://www.marca.com/>
73. Restaurantes centenarios (2018, April 18). *Turismo Madrid*. Retrieved from: <https://turismomadrid.es/es/>

74. Tevado, D. (2019). 11 síntomas de que eres todo un pasota. *The Idealist*. Retrieved from: <http://www.theidealist.es/>
75. Carrasquilla, T. (1996). *Cuentos*. Colombia: Imprenta Nacional de Colombia.

RESUMEN

Las categorías culturales son unos componentes del contexto etnocultural en los que se refleja la visión del mundo de una cultura. El objetivo principal de este estudio se centra en el análisis del funcionamiento de los referentes culturales españoles en los diferentes tipos del discurso y las peculiaridades de su traducción al ucraniano. La relevancia de este estudio se debe a los requisitos modernos de una reproducción adecuada en la traducción de todos los componentes estilísticos.

Para alcanzar el objetivo de este trabajo han sido realizadas las siguientes tareas interrelacionadas: determinar una definición clara de las categorías culturales; investigar los acercamientos científicos y las clasificaciones principales; analizar el funcionamiento de los referentes culturales en los textos de diferentes géneros; comparar los originales en español y sus traducciones al ucraniano para identificar las características de la reproducción de las categorías culturales en los textos de diferentes tipos del discurso.

El estudio destaca dos métodos opuestos para transferir las categorías culturales de un idioma a otro: transcodificación y traducción. Según el grado de transferencia de contenido y reproducción de forma, existen cuatro medios de traducción: reproducción mecánica, creación de una palabra nueva, asimilación y explicación. La elección del método de traducción depende del género y las características estilísticas del texto, la importancia de los referentes culturales en el contexto, su naturaleza, las peculiaridades del idioma original y del idioma de traducción y del lector.

El valor práctico de los resultados obtenidos radica en la contribución al estudio de la lexicología de la lengua española, así como a la teoría general de la traducción. Las perspectivas para futuras investigaciones en este campo son la elaboración de recomendaciones generales de la traducción de los referentes culturales según el tipo del discurso, ya que este trabajo demuestra que las características del discurso determinan los procedimientos de traducción de las categorías culturales.

ДОДАТОК

	Текст оригіналу	Текст перекладу
1.	<i>Era, pues, muy de extrañar que a aquella hora, impropia además para dar un paseo, pues todavía hacía demasiado calor, saliese de la ciudad, a pie, y seguido de un solo <u>alguacil</u>, el ilustre <u>señor Corregidor de la misma</u>, a quien no podía confundirse con ninguna otra persona, ni de día ni de noche, así por la enormidad de su <u>sombrero de tres picos</u> y por lo vistoso de su <u>capa de grana</u>, como por lo particularísimo de su grotesco donaire.</i>	Тому було дуже дивно, що в такий незручний через сильну спеку час для прогулянок вирушив з міста високородний <u>сеньйор корехідор</u> власною персоною в супроводі одного лише <u>альгвасила</u> , — так, саме він, бо сплутати його з кимось іншим ні вдень, ні вночі не можна було ніяким чином, завдяки його <u>трикутному капелюху</u> неоссяжних розмірів, <u>пишиному</u> яскраво-червоному <u>плащу</u> .
2.	<i>¡Dichosísimo tiempo, digo..., para los poetas especialmente, que encontraban un entremés, un <u>sainete</u>, una comedia, un drama, un <u>auto sacramental</u> o una epopeya detrás de cada esquina, en vez de esta prosaica uniformidad y desabrido realismo que nos legó al cabo la Revolución Francesa!</i>	Напрочуд щасливий час, кажу я... особливо для поетів — тоді вони на кожному перехресті знаходили сюжети для інтермедій, <u>сайнете</u> , комедій, драм, <u>ауто</u> або епопей, — не те що в наш вік прозаїчної одноманітності та пісного практицизму, який полишила нам Французька революція!
3.	<i>Y, dicho esto, la hermosa navarra rompió a cantar <u>el fandango</u>, que</i>	Сказавши це, чарівна наваррка почала наспівувати <u>фанданго</u> —

	<i>ya le era tan familiar como las canciones de su tierra.</i>	<i>воно вже стало для неї таким же звичним, як і пісні її краю.</i>
4.	<i><u>El alguacil</u>, que seguía veinte pasos de distancia al señor Corregidor, se llamaba <u>Garduña</u>, y era la propia estampa de su nombre. Flaco, agilísimo, mirando adelante y atrás y a derecha e izquierda al propio tiempo que andaba, de largo cuello; de diminuto y repugnante rostro, y con dos manos como dos manojos de disciplinas, parecía juntamente un hurón en busca de criminales, la cuerda que había de atarlos, y el instrumento destinado a su castigo.</i>	<i><u>Альгвасила</u>, який простував за сеньйором корехідором на відстані двадцяти кроків, звали <u>Гардунья</u>, і він цілком виправдовував своє ім'я. Худий, спритний, цей чоловік, ідучи, встигав дивитися вперед, назад, праворуч і ліворуч одночасно. Довга шия, відразливе маленьке обличчя, руки, наче батоги, робили його схожим і на тхора, коли той вистежує свої жертви, і на мотузку, якою їх зв'язують.</i>
5.	<i>Era el tal uno de aquellos rústicos sin ningunas letras, pero naturalmente ladinos y bufones, que tanto papel hacen en nuestra literatura nacional con el dictado de <u>pícaros</u>.</i>	<i>То був один з тих неосвічених, але хитрих з природи і швидких на витівки селян, які в нашій національній літературі дістали назву «<u>пікаро</u>» і відіграють в ній таку значну роль.</i>
6.	<i>Era, en fin, un <u>Otelo</u> de Murcia, con <u>alpargatas</u> y <u>montera</u>, en el primer acto de una tragedia posible...</i>	<i>Одно слово, він був мурсійський <u>Отелло</u> в <u>альпаргатах</u> і в <u>шапці</u> — такий постає він перед нами в першому акті п'єси, кінець якої може бути й трагічний...</i>
7.	<i>La última y acaso la más</i>	<i>Останньою і, мабуть,</i>

	<p><i>poderosa razón que tenía <u>el serorío de la Ciudad</u> para frecuentar por las tardes el molino del tío Lucas, era... que, así los clérigos como los seglares, empezando por <u>el señor Obispo</u> y <u>el señor Corregidor</u>, podían contemplar allí a sus anchas una de las obras más bellas, graciosas y admirables que hayan salido jamás de las manos de Dios, llamado entonces el <u>Ser Supremo por Jovellanos</u> y toda la escuela <u>afrancesada</u> de nuestro país... Esta obra... se denominaba <u>la señá Frasquita</u>.</i></p>	<p>найголовнішою причиною, через яку міська <u>знать</u> частенько навідувалася вечорами до дядька Лукаса, було... те, що духовні та світські особи, починаючи з самого <u>сеньйора епископа</u> і самого <u>сеньйора корехідора</u>, могли тут досхочу милуватися одним з найпринадніших, найвишуканіших, найчарівніших створінь, які будь-коли виходили з рук творця, або, як його іменували <u>Ховельянос</u> та й уся наша школа «<u>офранцужених</u>», «<u>верховного єства</u>». Створіння це звалося... <u>сенья Фраскіта</u>.</p>
8.	<p><i>¡Hay más—dijo el abuelo de la novia—: hasta en <u>el libro de la Doctrina</u> y en los mismos Sermones se habla a los niños de todas estas cosas tan naturales, al ponerlos al corriente de la larga esterilidad de <u>Nuestra Señora Santa Ana</u> de la virtud del casto <u>José</u>, de la estratagema de <u>Judit</u>, y de otros muchos milagros que no recuerdo ahora.</i></p>	<p>Крім того, — втрутився дід нареченої, — про всі ці речі, такі звичайні, дізнаються діти з <u>Святого письма</u> і навіть з проповідей, в яких розповідається про довголітнє безпліддя <u>святої Анни</u>, про цнотливого <u>Йосифа</u>, про військові хитрощі <u>Юдіфі</u> і про багато інших чудес — усього зараз і не згадаю.</p>
9.	<p><i>Un zafio pastor de cabras, que nunca había salido de la</i></p>	<p>Вперше я почув її від простого козопаса — він ніколи не бував далі</p>

	<i>escondida <u>Cortijada</u> en que nació, fue el primero a quien nosotros se la oímos referir.</i>	<i>глухого селища, де народився.</i>
10.	<i>¡Alcaldes a mí, que soy de <u>Archena!</u>—iba diciéndose <u>el murciano</u>—. ¡Mañana por la mañana pasaré a ver al señor Obispo, como medida preventiva, y le contaré todo lo que me ha ocurrido esta noche!</i>	<i>Якийсь алькальд надумав обкрутити мене, чоловіка з <u>Арчени!</u> — говорив сам до себе <u>мурсієць</u>. Завтра ж піду до сеньйора єпископа, щоб запобігти лихові, та розповім йому все, що трапилося зі мною цієї ночі!</i>
11.	<i>Su traje, de corta y estrecha falda y mangas huecas y subidas, era de <u>alepín</u> negro: una pañoleta de <u>blonda</u> blanca, algo amarillenta, velaba sus admirables hombros, y larguísimos <u>maniquetes</u> o <u>mitones</u> de tul negro cubrían la mayor parte sus alabastrinos brazos.</i>	<i>На ній була коротка вузька спідниця, блуза з буфами та з пишними рукавами — і те, й інше з тонкої чорної <u>вовни</u>; на свої прегарні плечі вона накинула білу хустку з <u>шовкового мережива</u>; довгі <u>мітенки</u> з чорного тюлю закривали більшу частину її рук, білих, як мармур.</i>
12.	<i>¡Crea Usía a un perro perdiguero que conoce la caza!—decía el innoble alguacil—. La señá Frasquita está perdidamente enamorada de Usía, y todo lo que Usía acaba de contarme contribuye a hacérmelo ver más claro que esa luz... Y señalaba un velón de <u>Lucena</u>, que apenas si esclarecía la octava parte del salón.</i>	<i>Повірте нюхові старого собаки, який знає своє діло! — казав негідник альгвасил. — Сенья Фраскіта безтямно закохана у вас, а все, що ви допіру розповіли мені, робить це яснішим за оте світло... — додав він, вказуючи на <u>люсенську лампу</u>, яка ледве освітлювала куточок залу.</i>

13.	<p><i>Por lo demás, nuestros mayores seguían viviendo a la antigua española, sumamente despacio, apegados a sus rancias costumbres, en paz y en gracia de Dios, con su Inquisición y sus Frailes.... y pagando diezmos, primicias, alcabalas, subsidios, mandas y limosnas forzosas, rentas, rentillas, capitaciones, tercias reales, gabelas, frutos civiles, y hasta cincuenta tributos más, cuya nomenclatura no viene a cuento ahora.</i></p>	<p><i>Що ж до іншого, то наші батьки жили на старий іспанський лад, за прадавніми звичаями, не поспішаючи, в мирі та ласці божій, зі своєю інквізицією, <u>ченцями</u> ...вони сплачували десятини, <u>приміції</u>, <u>торговельні податки</u>, <u>субсидії</u>, <u>примусові пожертви</u>, велику і малу ренту, <u>подушне</u>, <u>королівську третину</u>, <u>державні податки</u>, <u>місцеві повинності</u> і ще до п'ятдесяти інших податей, перелічувати які зараз ні до чого.</i></p>
14.	<p><i>Contribuía mucho a ello que la señá Frasquita, la pulcra, hacendosa, fuerte y saludable navarra, sabía, quería y podía guisar, coser, bordar, barrer, hacer dulce, lavar, planchar, blanquear la casa, fregar el cobre, amasar, tejer, hacer media, cantar, bailar, tocar la guitarra y los palillos, jugar a la brisca y al tute.</i></p>	<p><i>Значною мірою сприяла цьому сенья Фраскіта — чепурна, хазяйновита, наваррка; вона любила і вміла готувати, шити, вишивати, прибирати, варити варення, прати, прасувати, білити, чистити мідний посуд, місити тісто, ткати, плести панчохи, співати, танцювати, грати на гітарі та клацати <u>кастаньєтами</u>, грати в <u>бриску</u> і в <u>туте</u>.</i></p>
15.	<p><i>En aquel tiempo, pues, había cerca de la ciudad *** un famoso molino harinero (que ya no existe), situado como a un cuarto</i></p>	<p><i>В ті часи поблизу містечка *** був славнозвісний млин (тепер його вже немає); стояв він якихось чверть <u>ліги</u> від селища...</i></p>

	<i>de legua de la población...</i>	
16.	<i>Todo ello reducido a una casa de ocho habitaciones y a dos fanegas de tierra, y tasado en la cantidad de diez mil reales.</i>	<i>Усе це вміщалося в будинку, де було вісім кімнат, та на двох фанегах землі і оцінювалося в десять тисяч реалів.</i>
17.	<i>Lo mismo opinaron todos... respecto de este último particular..., y la parra se quedó temblando aquella tarde. ¡En dos arrobas de uvas apreció el gasto el Molinero!</i>	<i>Усі були згодні з єпископом... особливо в останній сентенції... і цього вечора лози на альтанці добре потрусили. У дві арроби винограду оцінив мірошник втрату!</i>
18.	<i>Cinco minutos después un hombre se descolgaba por la ventana del pajar del señor Alcalde; ventana que daba a un corralón y que no distaría cuatro varas del suelo.</i>	<i>Минуло лише п'ять хвилин, і якийсь чоловік вистрибнув з вікна сінника сеньйора алькальда. Вікно виходило на стайню і було не вище восьми ліктів від землі.</i>
19.	<i>¡Ave María Purísima! ¡Las doce y media y sereno!</i>	<i>Слався, пречиста діво! Пів на першій ночі! Дощу немає!</i>
20.	<i>Post nubila... Diana</i>	<i>Після хмар — Феб</i>
21.	<i>Una señora de clase</i>	<i>Шляхетна сеньйора</i>
22.	<i>La pena del talión</i>	<i>Око за око</i>
23.	<i>Decreto Imperial</i>	<i>Постанова верховної влади</i>
24.	<i>Le dijo el grajo al cuervo</i>	<i>Казала галка вороні</i>
25.	<i>¡Bien dice el refrán: el mayor mal de los males es tratar con animales!</i>	<i>Правду каже прислів'я: нема гіршого зла, як надіятись на осла!</i>
26.	<i>Recordamos, por señas, que cuando el pastor nos dio tan buen rato, las muchachas casaderas</i>	<i>Пригадую, наприклад, коли пастух розважав нас своєю розповіддю, дівчата, які там зібралися (усі вже</i>

	<i>allí reunidas se pusieron muy coloradas, de donde sus madres dedujeron que la historia era algo verde, por lo cual pusieron ellas al pastor de oro y azul.</i>	на порі), шарілися по самі вуха, із чого їх матінки зробили висновок, що історія ця трохи переперчена, за що й дали пастухові доброго чосу.
27.	<i>Ahí tienes—le dijo al mismo tiempo—la carta que me has pedido para el alcalde del lugar. Tú le explicarás de palabra todo lo que tiene que hacer. ¡Ya ves que sigo tu plan al pie de la letra! ¡Desgraciado de ti si me metes en un callejón sin salida!</i>	Ось тобі записка до алькальда того села, про яке ти мені говорив. На словах поясниш йому, що треба робити. Бачиш, я в усьому дію згідно з твоїм планом. Лихо тобі буде, як заженеш мене в глухий кут!
28.	<i>En Andalucía, por ejemplo, las personas de suposición continuaban levantándose muy temprano; yendo a la Catedral a <u>Misa de prima</u>; aunque no fuese <u>día de precepto</u>: <u>almorzando</u>, a las nueve, un huevo frito y una <u>jícara</u> de chocolate con picatostes; comiendo, de una a dos de la tarde, <u>puchero</u> y principio, si había caza, y, si no, <u>puchero solo</u>; <u>durmiendo la siesta</u> después de comer, paseando luego por el campo; yendo al Rosario, entre dos luces, a su respectiva parroquia; tomando</i>	В Андалузії, наприклад, люди поважні вставали як тільки на світ благословиться і рушали до собору на <u>ранню службу божу</u> (навіть у <u>будень</u>); снідали о дев'ятій годині яєчною чи <u>чашкою</u> шоколаду з грінками; обідали між першою та другою годиною <u>юшкою</u> та смажениною, якщо була дичина, а як ні — самою юшкою; після обіду <u>спочивали</u> , тоді виходили на прогулянку; смерком йшли до вечерні в свою парафіяльну церкву; повернувшись, пили вдруге шоколад (тепер уже з бісквітом); найбільш честолобні відвідували <u>звані вечори</u>

	<i>otro chocolate a la Oración (éste con bizcochos); asistiendo los muy encopetados a la <u>tertulia del Corregidor, del Deán, o del título que residía en el pueblo; retirándose a casa a las Ánimas; cerrando el portón antes del toque de la queda; acostándose incotinenti con su señora (los que la tenían).</u></i>	<i>у <u>корехідора, церковного старшини</u> або ще якоїсь місцевої титулованої персоні; поверталися додому, вже коли в церквах читали «<u>поминання</u>»; замикали <u>двері</u> ще до дзвону — знаку гасити світло; вкладалися спати зі своїми <u>дружинами</u> (хто їх мав).</i>
29.	<i>¿Tan rico era el Molinero, o tan imprudentes sus <u>tertulianos</u>?</i>	<i>Хіба мірошник був такий вже багач, чи то <u>гості</u> його такі вибагливі?</i>
30.	<i>Cerca de tres años continuaron estas <u>sabrosas reuniones</u>, hasta que, contra la previsión de todo el mundo, entraron en España los ejércitos de Napoleón y se armó la Guerra de la Independencia.</i>	<i>Майже три роки збиралося на млині <u>добірне товариство</u>, аж поки в Іспанію ввійшли війська Наполеона і почалася війна за незалежність.</i>
31.	<i>Ahí tienes—le dijo al mismo tiempo—la carta que me has pedido para <u>el alcalde del lugar</u>. Tú le explicarás de palabra todo lo que tiene que hacer. ¡Ya ves que sigo tu plan al pie de la letra! ¡Desgraciado de ti si me metes en un callejón sin salida!</i>	<i>Ось тобі записка до <u>алькальда</u> того села, про яке ти мені говорив. На словах поясниш йому, що треба робити. Бачиш, я в усьому дію згідно з твоїм планом. Лихо тобі буде, як заженеш мене в глухий кут!</i>
32.	<i>Andando los años, hemos oído muchas y muy diversas versiones de aquella misma aventura de El</i>	<i>Минали роки. Мені довелося чути безліч різних версій цієї ж історії про мірошника та <u>жінку корехідора</u>,</i>

	<i>Molinero y <u>La Corregidora</u>, siempre de labios de graciosos de aldea y de cortijo, por el orden del ya difunto Repela, y además la hemos leído en letras de molde en diferentes <u>Romances de ciego</u> y hasta en el famoso <u>Romancero del inolvidable don Agustín Durán.</u></i>	<i>і завжди з уст сільських та хутірських дотепників, на кшталт покійного дядька Репели; бачив її я і надруковану в різних «<u>Романсах сліпого</u>» і навіть у славнозвісному «<u>Романсеро</u>» незабутнього дона Агустіна Дурана.</i>
33.	<i>Pero en unos tiempos en que se pagaban cincuenta y tantas contribuciones diferentes a la Iglesia y al Estado, poco arriesgaba un rústico de tan claras luces como aquél en tenerse ganada la voluntad de <u>Regidores</u>, <u>Canónigos</u>, <u>Frtailes</u>, <u>Escribanos</u> y demás personas de campanillas.</i>	<i>В ті часи, коли доводилося сплачувати понад п'ятдесят різних податків церкві та державі, такий кмітливий селянин, як мірошник, мав тільки зиск, заручившись прихильністю <u>рехідорів</u>, каноніків, ченців, писарів та інших впливових осіб.</i>
34.	<i>El tío Lucas era más feo que <u>Picio</u>.</i>	<i>Дядько Лукас був потворніший за <u>Піціо</u>.</i>
35.	<i>Pero no un Rey como el que ahora tenemos en Madrid, o sea, en <u>El Pardo</u> sino como aquel que hubo en Sevilla, a quien llamaban <u>Don Pedro el Cruel</u>.</i>	<i>Не такий король, як у нас зараз в Мадриді чи, може, в <u>Пардо</u>, а такий, як був у Севільї, і звали його <u>дон Педро Жорстокий</u>.</i>
36.	<i>El astuto <u>Alguacil</u> había tocado de camino en el <u>Corregimiento</u>, donde lo encontró todo muy sosegado.</i>	<i>Хитрий <u>альгвасил</u> заскочив по дорозі до <u>корехім'єнто</u> — там панував спокій, двері були навстіж розчинені, як серед білого дня.</i>

37.	<p><i>Precisamente en una ocasión de estas (hace ya casi toda una vida..., es decir, hace ya más de treinta y cinco años) tuvo a bien deslumbrar y embelesar cierta noche nuestra inocencia (relativa) con el cuento en verso de <u>El Corregidor</u> y <u>La Molinera</u>, o sea de <u>El Molinero</u> y <u>La Corregidora</u>, que hoy ofrecemos nosotros al público bajo el nombre más trascendental y filosófico (pues así lo requiere la gravedad de estos tiempos) de <u>EL SOMBRERO DE TRES PICOS</u>.</i></p>	<p><i>І ось якось увечері на одному з таких свят (а відтоді минуло майже ціле життя... тобто я хочу сказати — понад тридцять п'ять років) козопас таки добре уразив нашу сором'язливість (відносно, звичайно) віршованою розповіддю «<u>Корехідор та жінка мірошника</u>» або ж «<u>Мірошник та жінка корехідора</u>», яку тепер ми й пропонуємо читачу під назвою більш піднесеною і філософською (як того вимагає наш благопристойний час) — «<u>Трикутний капелюх</u>».</i></p>
38.	<p><i>Las asuntos sociales que más preocupan al mundo, como migraciones, feminicidios, violaciones de derechos humanos, medio ambiente o diversidad sexual, protagonizaron este viernes los trabajos ganadores de <u>los Premios Internacionales de Periodismo Rey de España</u>. Los galardones fueron para <u>informadores y medios de cinco países iberoamericanos</u>, aunque la mayor parte de España (cuatro) y Colombia (tres). Estos</i></p>	<p><i>Соціальні питання, які найбільше хвилюють світ, такі як міграція, феміцид, порушення прав людини, забруднення навколишнього середовища чи сексуальна толерантність, відіграли головну роль у роботах переможців <u>Міжнародної премії з журналістики Короля Іспанії</u>, яку вручили цієї п'ятниці. Нагороди отримали працівники та агенції ЗМІ з п'яти іспаномовних країн, хоча більшість з Іспанії (чотири) та Колумбії (три). Ця премія присуджуються агенцією</i></p>

	<i>premios son otorgados por la Agencia EFE y la Agencia Española de Cooperación Internacional para el Desarrollo (AECID).</i>	<i>EFE та Агенцією з міжнародного співробітництва заради розвитку Іспанії (АМСІ).</i>
39.	<i>Los Reyes de España entregan los Premios Princesa de Asturias.</i>	<i>Премії принцеси Астурійської: нагороди від короля Іспанії.</i>
40.	<i>Fue Antonio Machado el que escribió <u>La España de charanga y pandereta</u>. Seguro que no se imaginaba hasta qué punto nos convertiríamos en un país caracterizado por este instrumento musical. Y no precisamente por nuestro arte. ¿Que por qué somos un país de pandereta?</i>	<i>Саме Антоніо Мачадо написав: «<u>Іспанія – країна оркестру та бубна</u>». Ви точно не уявляли, наскільки ми є втіленням країни, що характеризується цим музичним інструментом. І не через наше мистецтво. Тож чому ми «<u>країна бубна</u>»?</i>
41.	<i>Mikel Rico, <u>el pichichi azulgrana</u> que nadie esperaba.</i>	<i>Мікель Ріко – <u>найкращий бомбардир</u>, який здивував усіх.</i>
42.	<i>Raúl González recordó, en una entrevista concedida a ESPN, que el Real Madrid de los <u>Galácticos</u>, bautizado así tras las llegadas de Ronaldo y Beckham, no logró conquistar la Copa de Europa.</i>	<i>Рауль Гонсалес в інтерв'ю спортивному каналу ESPN нагадав, що «<u>галактики</u>» Реал Мадриду, як називають їх після повернення Роналду та Бекхема, не змогли завоювати Кубок Європи.</i>
43.	<i>Uno de <u>los barones socialistas</u> más críticos con las alianzas que ha tejido Pedro Sánchez para mantenerse en el poder ha</i>	<i>Один з <u>найвпливовіших соціалістичних партійних «баронів»</u>, якого Педро Санчес прикликав, аби залишитися при владі, виступив</i>

	<i>estallado este jueves contra la propuesta del Gobierno de reformar el Código Penal.</i>	<i>проти пропозиції уряду про реформування Кримінального кодексу в цей четвер.</i>
44.	<i>El término <u>conseller en cap</u> no se encuentra ni en el Estatut ni en ninguna ley catalana, sino que aparece únicamente en disposiciones reglamentarias.</i>	<i>Термін «консельєр-ен-кап» (головний радник) не фігурує ні в Статуті, ні в жодному іншому законі Каталонії, а згадується лише в нормативних положеннях.</i>
45.	<i>En el marco institucional catalán, por una parte, no existe la figura del jefe del Estado, y ello comporta que el presidente de la <u>Generalitat</u> ostente algunas funciones representativas similares a las de un jefe de Estado.</i>	<i>У каталонській інституційній структурі, з одного боку, постаті глави держави не існує, а це означає, що президент <u>Женералітату</u> має деякі представницькі функції, подібні до функцій глави держави.</i>
46.	<i>Suponiendo que hubiera estado vigente desde hace años una <u>Ley Orgánica de desarrollo del Título II de la Constitución</u>, la llamada <u>Ley de la Corona</u>, es muy probable que el futuro de la monarquía estuviese ahora más despejado.</i>	<i>Якщо припустити, що <u>Органічний закон</u> для розробки розділу II Конституції, так званий <u>Закон про Корону</u> (іспанську монархію), діяв роками, то дуже ймовірно, що майбутнє монархії зараз було б зрозумілішим.</i>
47.	<i>Ni dedazo ni conspiración.</i>	<i>Ні волюнтаристським рішення, ні корупції.</i>
48.	<i>Curro Romero reapareció el pasado jueves, 28 de febrero, <u>Día de Andalucía en el Teatro de La</u></i>	<i>Керро Ромеро знову з'явився на публіці минулого четверга, 28 лютого, в <u>день Андалусії</u>, у будівлі</i>

	<i>Maestranza, a pocos metros de la plaza de toros de Sevilla, para recibir el título de <u>Hijo Predilecto de la Comunidad</u>, que le había concedido el gobierno autonómico porque es un claro ejemplo de superación y de talento andaluz.</i>	<i>Театро де Ла Маестранса, у декількох метрах від арени для бою биків Севільї, щоб отримати титул «<u>Почесного громадянина</u>», який був наданий йому урядом автономної спільноти оскільки він є втіленням досконалості та андалузького таланту.</i>
49.	<i>11 síntomas de que eres todo un <u>pasota</u>.</i>	<i>11 ознак того, що ви «<u>пасота</u>» (людина, яка з легкістю відноситься до життя).</i>
50.	<i>En España es muy común ir de <u>tapas</u>: una tradición que consiste en ir de bar en bar con amigos a comer y a beber (normalmente cerveza o vino).</i>	<i>В Іспанії розповсюджена традиція «<u>ходити на тапас</u>»: традиція, яка полягає в тому, що ходити від бару до бару з друзями, їсти та пити (зазвичай пиво чи вино).</i>
51.	<i>¿Tú o Usted? Estigmatización del <u>tuteo</u> en Bogotá.</i>	<i>Ти чи Ви? Стигматизація «<u>тутео</u>» в Боготі.</i>
52.	<i>Los <u>ensanches</u> constituyen una de los medios fundamentales en la reordenación urbana en el siglo XIX.</i>	<i>Будівельні роботи по модернізації <u>старовинних кварталів</u> були основними методами перебудови в XIX ст..</i>
53.	<i>Un gran distrito vertebrado por manzanas octogonales y vértices truncados en forma de chaflán concentra gran parte de los edificios con valor patrimonial de la ciudad. Concebido por el ingeniero y urbanista Ildefonso</i>	<i>Масштабний район, що складається з восьмигранних блоків та усічених кутів, містить значну частину будівель, що мають цінність для національного спадку міста. Задуманий інженером та містобудівником Ільдефонсом</i>

	<i>Cerdà, <u>el Ensanche</u> es fruto del esplendor burgués de la Barcelona de la segunda mitad del siglo XIX, de la ruptura de la ciudad con su pasado medieval y de la voluntad de convertirse en una ciudad moderna.</i>	<i>Черда, <u>Ель Енсанче</u> є втіленням буржуазної пишності Барселони в другій половині 19 століття, віддалення міста від його середньовічного минулого та прагнення стати сучасним містом.</i>
54.	<i>Te recomendamos comer el postre en <u>Ballamia Heladeria</u> y el aluerzo en <u>La Provencita</u>.</i>	<i>Рекомендуємо з'їсти десерт в <u>Ballamia Heladeria</u>, а обід <u>La Provencita</u>.</i>
55.	<i>Ahora era una <u>mujer de mucho punto</u> y <u>pocas palabras</u>.</i>	<i>Вона була <u>серйозною жінкою</u> та <u>говорила тільки по суті</u>.</i>
56.	<i>Hay muchas mujeres, no se va a terminar el mundo, ya encontrarás otra y si no encuentras ninguna mejora para ti, <u>el buye solo bien se lame</u>.</i>	<i>У світі багато жінок, на ній світ не зійшовся, знайдеш іншу, а якщо ні – то ще краще, будеш <u>вільний як вітер у полі</u>.</i>
57.	<i>Hombre, es que ¿no les va a dar 5 <u>duros</u> a cada uno?</i>	<i>Чоловіче, хіба вам важко кожному дати по 5 <u>дуро</u>?</i>
58.	<i>Le rebajaré las 300 <u>pesetas</u>.</i>	<i>Я уступлю вам ще 300 <u>песет</u>.</i>
59.	<i>Porque si encima le vamos dar una meriende bollos y <u>sidra El Gaitero</u>, estaremos empapelados para toda la vida.</i>	<i>Тому що, якщо ми ще будемо пригощати всіх кексами і <u>сидром «Ель Гайтеро»</u>, ми тоді взагалі будемо в боргах по самі вуха.</i>
60.	<i>Es que hay que tener cuidado, que si no <u>se te suben a las barbas</u>.</i>	<i>Потрібно бути наготові, щоб тобі не <u>сіли на шию</u>.</i>
61.	<i>Pero si has pegado un grito que <u>me has puesto la piel de gallina</u>.</i>	<i>Ти так заволав, що у мене аж <u>волосся дибки стало</u>.</i>
62.	<i>Bueno pues, me compraría</i>	<i>Ну, я б ще собі купив кабриолет.</i>

	<i>también un descapotable. ¿Un <u>biscúter</u>?</i>	<i><u>Біскутер</u>?</i>
63.	<i>Porque dio un <u>braguetazo</u>, no me diga que no.</i>	<i>Тому що він <u>одружився на ній через гроші</u>, чи не так.</i>
64.	<i>Seguro, si las extranjeras se creen que todos los españoles somos <u>toreros</u> y cantantes.</i>	<i>Іноземки думають, що всі ми, іспанці, <u>тореро</u> та співаки.</i>
65.	<i>Las extranjeras no saben de <u>toros</u> ni de música, así que no se enteran.</i>	<i>Іноземки також не розбираються ні в <u>кориді</u>, ні в музиці.</i>
66.	<i>Por comerme una <u>paella</u> sin tener que hacerla yo.</i>	<i>Хочеться з'їсти приготовану кимось <u>паелью</u>, а не готувати її самій.</i>
67.	<i>¿Has echado <u>la quiniela</u>?</i>	<i>Ти заповнив <u>лотерейний білет</u>?</i>
68.	<i>¿Qué haría <u>la señora</u> con 60 millones?</i>	<i>І що б зробила <u>сеньйора</u> зі своїми 60 мільйонами?</i>
69.	<i>Qué va a haber submarinos, <u>chaval</u>, si ya no hay guerra.</i>	<i>Звідки там взялися підводні човни, <u>хлопче</u>, зараз же війна.</i>
70.	<i>Eso te pasa por tener un novio como el que tienes, porque vaya <u>cenizo</u> que te ha tocado.</i>	<i>Це через те, що ти з таким нареченим зв'язалася, от він тобі і <u>приносить нещастя</u>.</i>
71.	<i>¿Has pagado <u>la porra</u>?</i>	<i>Ти зробив <u>ставку</u>?</i>
72.	<i>Yo creo que mi hermana también le <u>resultaba un rollo</u>, pero lo aguantaba porque era su novio.</i>	<i>Я думаю, що моїй сестрі він теж <u>надокучав</u>, але вона терпіла, бо він був її нареченим.</i>
73.	<i>Mira, no les des <u>un céntimo</u> más.</i>	<i>Слухай, не давай йому більше не <u>сентіма</u>.</i>
74.	<i>Qué manís de escuchar la crónica esta de <u>la taurina</u> en la comida.</i>	<i>Обов'язково тобі слухати про <u>бій биків</u> під час їжі.</i>

75.	<i>Es que va a empezar y mi madre está sola preparando <u>la tortilla</u> y todo.</i>	<i>Вже розпочинається, а моя мама сама готує <u>тортілью</u>.</i>
76.	<i>Yo, <u>por si las moscas</u>, cierro mi empresa.</i>	<i>Я, <u>про всякий випадок</u>, закриваю свою контору.</i>
77.	<i>Dentro de 2 años ya tendremos para la entrada del piso, así que ya puedes ir preparando <u>el ajuar</u>.</i>	<i>Через 2 роки ми зможемо внести перший внесок за квартиру, так що готуй <u>придане</u>.</i>
78.	<i>No mezcles churras con merinas, y no blasfemes.</i>	<i>Не плутай мух із котлетами.</i>
79.	<i>Ahora Luis va a volver a pasar <u>el cepillo</u>.</i>	<i>Зараз Луїс знову пройде з <u>ящиком для пожертв</u>.</i>
80.	<i>Si está aquí <u>el churro</u>.</i>	<i>А ось і наш <u>молодець</u>.</i>
81.	<i>Porque no vaya a ser que llegues allí y te metan de <u>chacha</u>.</i>	<i>А то змусять тебе працювати <u>домробітницею</u>.</i>
82.	<i>Cervan, que no saben lo que es <u>el Jabato</u>.</i>	<i>Серван, та вони навіть слова такого не знають, <u>хабато</u>.</i>
83.	<i>Y Antonio trajo una botella de <u>aguardiente</u>.</i>	<i>І Антоніо приніс пляшку <u>брєнді</u>.</i>
84.	<i>Antonio, que siempre <u>te toman el pelo</u>.</i>	<i>Антоніо, от чому тебе завжди <u>обводять довкола пальця</u>.</i>
85.	<i>Tengo que comprar ropa para Tony, <u>matrícula</u>, zapatos, un abrigo nuevo para ti.</i>	<i>Мені потрібно купити одяг для Тоні, <u>заплатити за навчання</u>, одяг, нове пальто для тебе.</i>
86.	<i>¿Me puedo comer <u>el churro</u>?</i>	<i>Можна я <u>чуррос</u> з'їм?</i>
87.	<i>No pueden ser unas <u>Gorila</u> como siempre?</i>	<i>А можна купити «<u>Горіли</u>», як завжди?</i>
88.	<i><u>Hecho un carcamal</u>, yo creo que lo que quiere es una enfermera</i>	<i><u>Постарішав</u>, думаю, він хоче щоб поруч була медсестра, яка про нього</i>

	<i>que le cuide.</i>	<i>подбає.</i>
89.	<i>¿Jugamos a <u>las chapas</u>?</i>	<i>Пограємо в <u>кришки</u>?</i>
90.	<i>El tío <u>aguafiestas</u> se presenta la <u>víspera de irme al pueblo</u>.</i>	<i>Так невчасно з'явився, якраз перед моїм від'їздом до села.</i>
91.	<i>Hicimos <u>rosquillas</u> y convidamos a chocolate todo el mundo.</i>	<i>Зробили <u>пончики</u> та всіх запросили на гарячий шоколад.</i>
92.	<i>En 1968, <u>el día del Pilar</u> aún se llamaba <u>el día de la raza</u>.</i>	<i>В 1968 році <u>день Святої Діви Пілар</u> все ще називався <u>Днем іспанської нації</u>.</i>
93.	<i>Dice mamá que ya que no hay <u>Casa de Campo</u>, por lo menos <u>tortilla</u>.</i>	<i>Мама каже, що якщо не <u>парк</u>, то принаймні би <u>тортілья</u>.</i>
94.	<i>Anda, ponme dos cañas más y un <u>pincho de chipirón</u>.</i>	<i>Принеси мені ще два стакани і один <u>пінчос з кальмаром</u>.</i>
95.	<i>Te ha preparado <u>un aperitivo</u>, que vamos.</i>	<i>Я приготувала тобі <u>закуси</u>, давай.</i>
96.	<i><u>Jamón de Jabugo</u>, y dos <u>chorizos</u> de Cantimpalo, dos cuartos de kilo de cecina, un lomo de Salamanca.</i>	<i><u>Хамон</u> із <u>Хабуго</u>, два <u>чорізо</u> із <u>Кантімпало</u>, півкіло яловичої ковбаси, шинку із <u>Саламанки</u>.</i>
97.	<i>¿Has escuchado el chiste de <u>el Generalísimo</u>?</i>	<i>Ти чув жарт про <u>Генералісімуса</u>?</i>
98.	<i>No, si terminamos en <u>Carabanchel</u>.</i>	<i>Ні, ми так опинимося у <u>в'язниці Карабанчель</u>.</i>
99.	<i>Yo quiero <u>pila</u> y fuego de leña.</i>	<i>Хочу <u>пральну дошку</u> та дров'яну піч.</i>
100.	<i>Los españoles inventaron <u>la siesta</u>, <u>el arroz con leche</u>, <u>el bojito</u> y los <u>chupa-chups</u>.</i>	<i>Іспанці винайшли <u>сієсту</u>, рис із молоком, <u>гличик для води</u> і <u>чупа-чупс</u>.</i>